

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

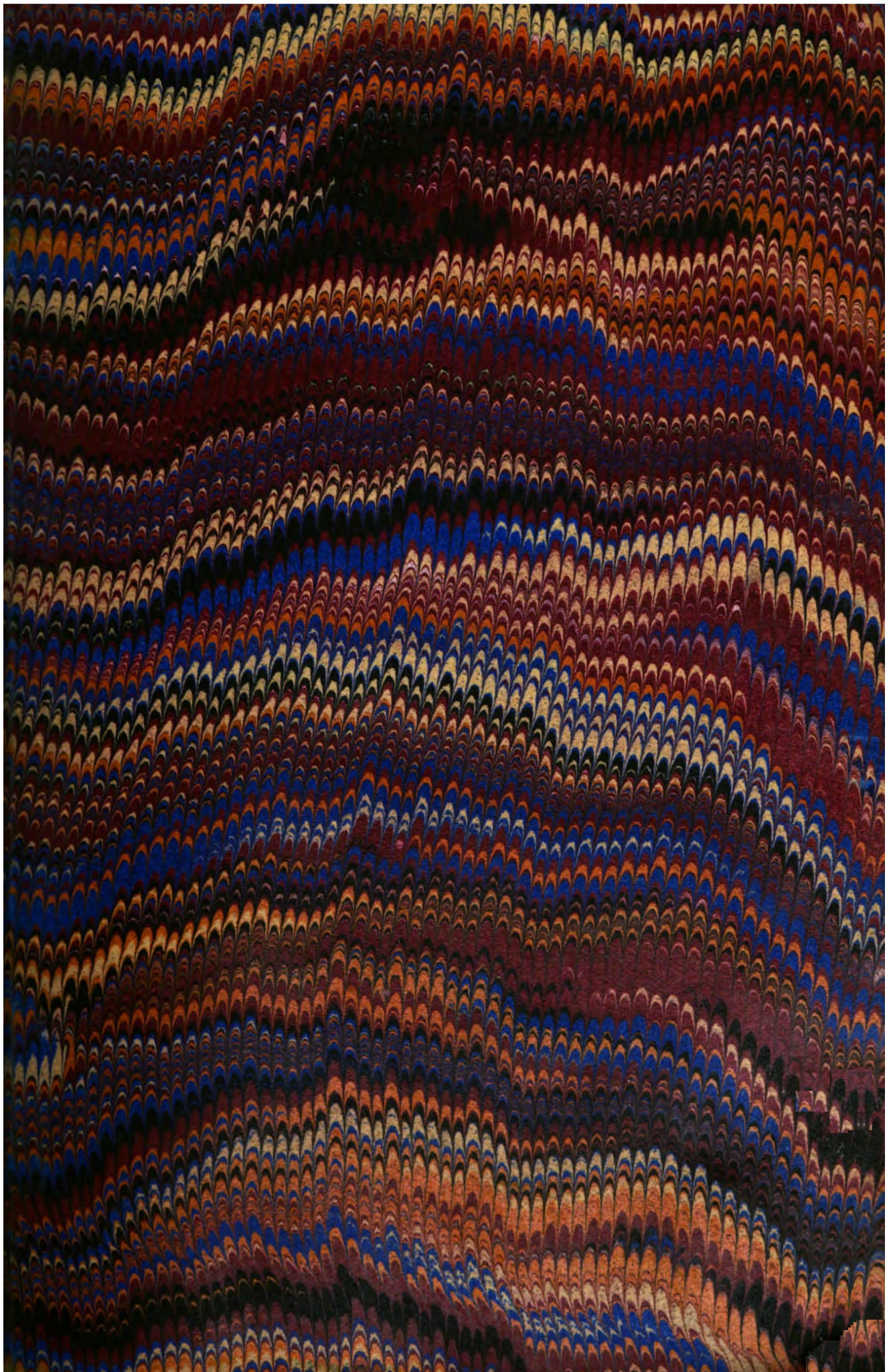

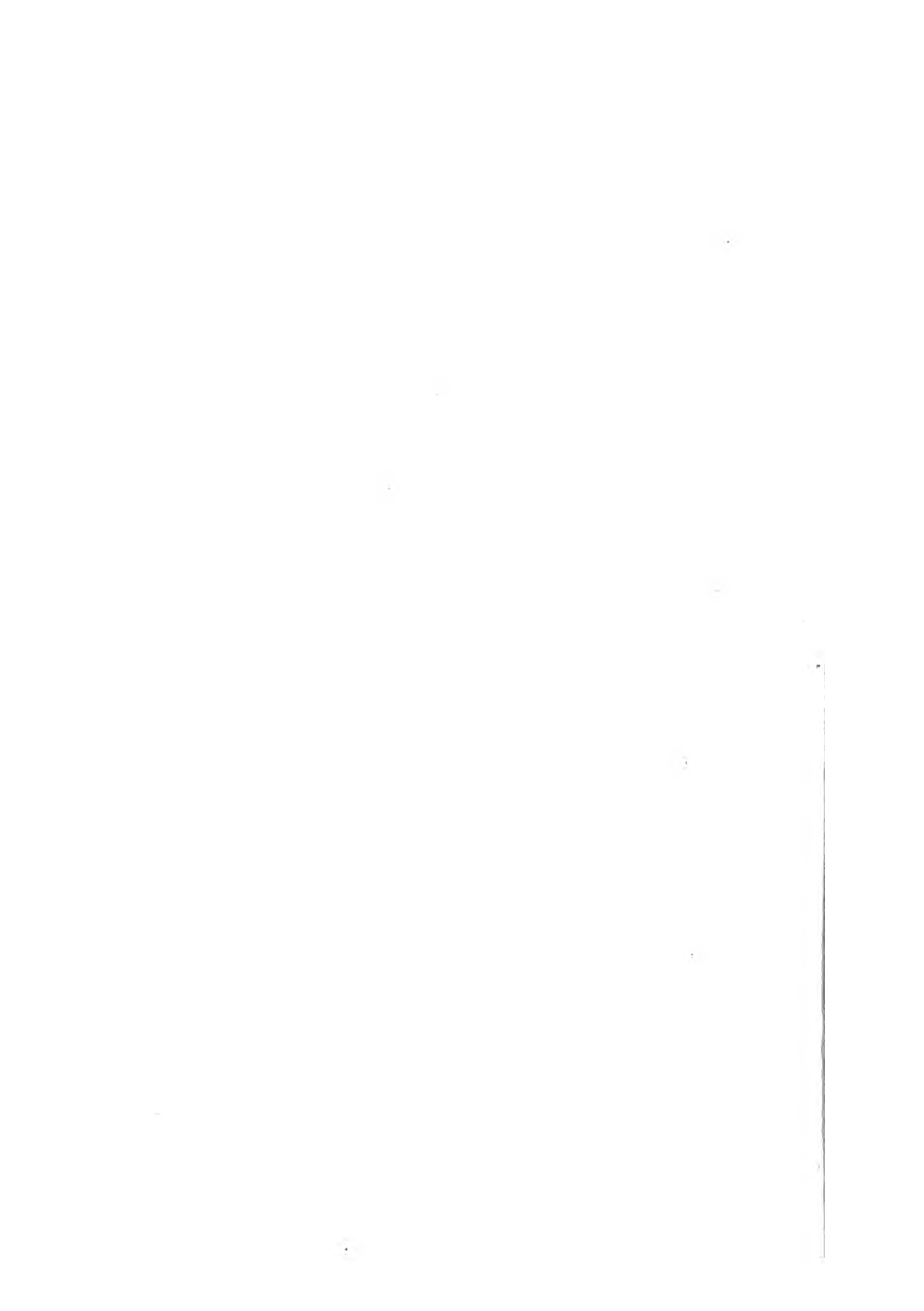
✓
~~269225~~

~~273~~ 61.

SWE 6 D STR 36.

Gillet
Hemlighet

Comedi i fyra Akter

af

August Strindberg

STOCKHOLM

JOS. SELIGMANN & C:IS FÖRLAG

1880

STOCKHOLM, TRYCKT I CENTRAL-TRYCKERIET, 1880.

PERSONER:

HANS: förre ålderman vid Sankt Lars Bygg-gille vid Upsala domkyrka.

JACQUES: Hans' son; nuvarande ålderman.

JURGEN: Smedesmästare.

GERHARD: Stenhuggarmästare.

STEN: Stenhuggarmästare.

NILS: Domherre, superintendent öfver Gillet under erkebiskop Henric Carlssons vistande i Rom.

CLAUS: Narr hos erkebiskopen.

OLOF: Korgosse.

MARTIN: Gråbroder.

HELVIG: Husfru hos domherren.

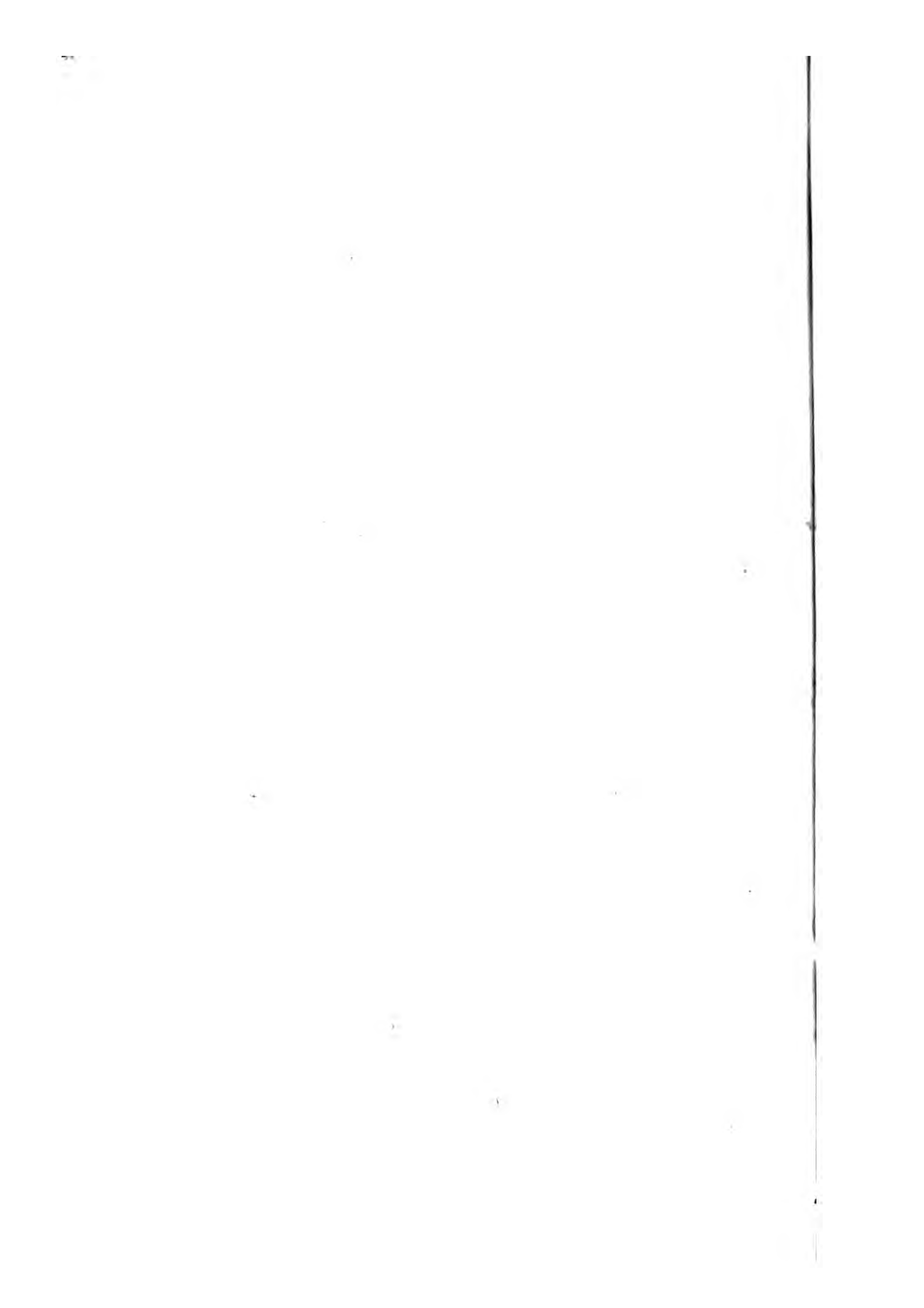
MARGARETHA: Jacques' hustru.

CECILIA: Hans' fosterdotter; Gillets skyddsling.

Tre Borgare.

I Upsala, 1402.

FÖRSTA AKTEN.

Domherrens arbetsrum.

Fonden: dörr midt i; till höger ett stort skåp. Venster: bänk; spis, med en karmstol framför; dörr in till de inre rummen. Höger: fönster med fogelbur, blommor; framför detsamma arbetsbord med böcker, timglas, skrifdon o. s. v. Midt på golvet pulpet med en större bok fastsatt med kedja. Ofvanför spisen Mariebild.

Scen I.

Scenen ligger i halfskymning. HELVIG sysslar vid spisen. DOMHERREN in; med OLOF som bär ciboriet, öfverhöljdt med rödt sammet (hvilket är besatt med små klockor som pingla), samt med en lykta. DOMHERREN aflägger sin messeskrud och hänger den i skåpet der han äfven inställer ciboriet.

HELVIG.

Der ha vi Domine sjelf! Aldrig ett ord sa' han åt mig innan han gick i morgonbön, så att jag fick ha till reds åt honom något varmt. Om en kunde fatta hvarför han skall ut så tidigt i kylan, då det fins så fullt med kaniker och korprester så man har svårt att komma fram!

DOMHERREN vid fönstret; drar undan gardinen så att solskenet faller in; Olof släcker lyktan.

Till fogeln: God morgon Peter!

Gilletts Hemlighet.

HELVIG.

Låte vår nådige erkebiskop komma hem från Romaresan väl en gång, så att här blir ordning och tukt igen; och tror en att den välsignade kyrkan blir färdig i den här kungens tid; det lär väl ingen vån vara så länge gamle Hans skall sitta ålderman som hvarken ser eller hör!

DOMHERREN mildt.

Tyst, tyst, gamla qvinna! Hvarför ofredar hon mig nu igen? Onda naturen som icke lider att väl behandlas! — Har hon gifvit min fogel mat och mina örter vatten?

HELVIG.

En har väl annat att sköta än den bråten . . .

DOMHERREN som förut.

Tyst, tyst gamla qvinna! Hon är en ond natur! Är hon icke? Tog jag icke henne från gårköket der hon stod upp i smutsen till axlarna och kokade åt sjöfolk och smörhelsingar; tog jag icke och satte henne öfver allt mitt hus, gaf henne nycklar till mina lås, bemötte henne som jembörding och icke som ett legohjon. När fick hon ett hårdt ord; när lade jag sten på bördan? Men hon, hon skändar mig, hon oqvädar mig, hon gör mig i gengäld lifvet surt! Lastar jag henne därför? Ingalunda! ty hon gör gagn ändå i så mätto, att hon vittnar med mig mot människorna; och det skall någon göra det!

HELVIG.

Nej, jag har väl aldrig hört dylikt!

DOMHERREN.

Tyst, tyst gamla qvinna! Gå ut till sitt och banna tjenarne, så kan hon alltid göra något godt. Olof! Gif Peter mat och räck mig min käpp!

OLOF.

Ja, Domine!

HELVIG skrämnd.

Goda, nådiga!

DOMHERREN.

Vid den heliga jungfrun tror jag icke qvinnan menar jag skall slå henne? Menade hon det?

HELVIG.

Ack kära herre, världen är så ond . . .

DOMHERREN.

Ett sant ord!

HELVIG.

Och då jag var i köket, nådige herren vet, så brukade köksmästaren . . .

DOMHERREN.

Och det hjälpte? Helt säkert! Jag har aldrig hört hennes röst så mjuk i ton som nyss när hon sade: goda nådiga! Och så from och fredlig hon ser ut nu der hon står. Gå, och blygs öfver sig sjelf och sina onda tankar om mig!

HELVIG.

Är det ingenting Hans Nåd behagar?

DOMHERREN.

Nej, ingenting annat än frid, frid! Skaffa mig det!

HELVIG går.

Scen II.

DOMHERREN. OLOF.

DOMHERREN sätter sig i karmstolen och rör med käppen i elden.

Menar du att det var mycket folk i messan i dag?

OLOF.

Nej, Domine, det kan man inte säga.

DOMHERREN.

Menar du att det var mera folk på Kamp-hofvet och såg på gycklaren i går afton?

OLOF.

Ja, Domine, det kan man säga.

DOMHERREN.

Tror du att det är kylan som gör det? Eller golfdraget, eller att klockan fem är för tidigt?

OLOF.

Det lär väl vara något helt annat som vållar det!

DOMHERREN.

Tror du att detsamma också vållar att aldrig domkyrkan blir färdig?

OLOF.

Man skulle kunna frukta det.

DOMHERREN.

Du lägger dina ord väl: »Man skulle kunna frukta det!» Mins du hur länge man byggde på Babels torn? Nej det kan du inte minnas, ty det står inte i boken. Tror du att det fins någon likhet mellan denna dombyggnad och det der tornet?

OLOF.

Ja, att den ramlar alltefter som man bygger!

DOMHERREN.

Mycket bra! — Gif mig min mjölk!

OLOF går till bordet vid fönstret
der mjölken står.

Det lyser i Gillestugan ännu, Domine, fast solen är uppe.

DOMHERREN.

Jag tror, jag vet att man sagt att Gillet haft drickning i natt; det vore godt om man drack ihop något förståndigt, men det lär väl svårligen vara fallet. Gillet har druckit i ett hundra och femtio år nu för domkyrkan och firat trettio jubel- och grundläggningsfester, men ändå ha vi inte fått tak och torn! Hvad var det för en festedag man firade i går?

OLOF.

Det var tjugofem år sedan norra portalen blef färdig.

DOMHERREN.

Det är bra! Om tjugofem år får man fira tjugofem år sedan norra portalen rasade. — Var det tjugufem? Jag måste se efter i kalendariet.

Stiger upp och går till venster.

Scen III.

OLOF ensam; sätter sig i karmstolen och härmar
Domherren. CECILIA.

CECILIA.

God morgon min lilla pilt; hvar har du gjort af Dominus?

OLOF.

Vi kommer just från morgonbön så att vi inte tar emot än!

CECILIA.

Så! Vi tar inte emot? Om vi får en liten morgonpuss då?

Hon kysser Olof midt på mun.

OLOF upp.

Nej, Jesus, jag vill inte!

Torkar sig om mun med rockärmen.

CECILIA.

Tala nu om hvar Dominus är, annars smäller det en gång till!

OLOF.

Du skulle våga!

Scen IV.

DE FÖRRE. DOMHERREN.

DOMHERREN.

Det var bara tjugofyra! Nej, se der, min lilla syster! Frisk som en ros i Maj! Hvad för henne hit så tidigt?

CECILIA.

Högvtigta nyheter från Gillet, hvars ovärdiga medlem Eder lilla syster råkar vara.

DOMHERREN.

Åh! Min syster gör mig häpen! Förkunna!

CECILIA.

Tänk, man drack en hel tunna Rostock n:o 4.

DOMHERREN.

Nå då kom man väl till ett beslut?

CECILIA.

Ja, omsider!

DOMHERREN.

Olof; skall du inte gå på verkstan än?

OLOF.

Nej, Ers Nåd, klockan är inte så mycket än?

DOMHERREN.

Det var bra det, så kan du hinna gå ner i trädgården efter litet gräs åt Peter.

OLOF.

Ja Ers Nåd! Låtsas leta något under det han lyssnar.

DOMHERREN till Cecilia.

En hel tunna? Då få vi tak på kyrkan snart!
Till Olof: Har du inte gått än?

OLOF.

Jag letar en korg!

DOMHERREN.

Brukar jag ha korgar på pulpeten? Gå ut till Helvig och be att du får en korg!

OLOF.

Det törs jag inte!

DOMHERREN.

Ja, inte jag heller! Du får plocka i mössan då! Vale puercule!

OLOF går.

Scen V.

DOMHERREN. CECILIA.

DOMHERREN.

Sitt, mitt barn! Sitt vid brasan; det är kallt på morgonen.

CECILIA.

Tack, tack!

DOMHERREN.

Goda nyheter?

CECILIA.

För somliga goda, för andra dåliga, som alltid.

DOMHERREN.

Den enes bröd, den andres död! — Berätta!

CECILIA.

Jag hade gått ner åt ån för att se svanorna flytta från Ekolsund — jag såg dem också sträcka öfver Kungsängen — åh, det var så vackert! Nå; jag kom att gå förbi Gillet! Det lyste! Nu visste jag att fosterfar, som icke besökt Gillet på ett helt år, låg hemma och sof. Jag såg in genom fönstret! Tänk Er hvad jag såg! — Jacques satt i åldermannens stol och förde klockan!

DOMHERREN.

Jacques? Icke Sten? Underbart! Alltid den sämsta, aldrig den bästa!

CECILIA.

Jag gick in i förstugan och fick höra af pedellen att Hans på grund af sin svaghet och ålderdom var afsatt och att Jacques var vald till ålderman efter honom.

DOMHERREN.

Länge väntadt, det är sant, men ändå oväntadt!

CECILIA.

Och nu komma utvalde af Gillet hit att af superintendenten få valet bekräftadt.

DOMHERREN.

Det är otroligt! — Jacques och icke Sten! Jacques är ju nästan oduglig fast han kan formerna.

CECILIA.

Det är den Gamle som lärt in honom alla

talesätt sedan barndomen och inplantat hos honom att han var född till högste man.

DOMHERREN.

Stackars Jacques! Och den Gamle! Hvem skall kunna meddela honom beslutet. En våldsmän har han varit och därför fick han öfverlefva sitt fall — det är rätt, men det är hård!

CECILIA.

Men kyrkan, tänk på den!

DOMHERREN.

Ja, den —

CECILIA.

Kan I, Domine, göra om intet Jacques' val?

DOMHERREN.

Dessvärre, nej! Jag kan endast höra på när de munhuggas och så låta skriva upp det; det är allt hvad i min makt står!

CECILIA har stigit upp; vid fönstret.

Då lära tider stunda som varda fulla af nöd och trångmål för somliga. — Nu äro de här!

Scen VI.

DE FÖRRE. OLOF. Sedan JURGEN. JACQUES.
GERHARD.

OLOF med mössan i handen.

Utvalde af Sankt Lars Gille anhålla om företräde hos Hans Nåd! — Det fans intet gräs! —

DOMHERREN.

Ge dig af till verkstan då och släpp in hjorden!

OLOF går.

JURGEN, JACQUES, GERHARD in.

DOMHERREN.

Guds fred och helsning utvalde af Vålloflige Sankt Lars Gille.

JACQUES.

Guds fred och hyllning Domine Nicolaus Erici Superintendent.

DOMHERREN.

Stora nyheter!

JACQUES.

Som I säger Ers Nåd! Om I tillåter vill jag utbreda mig något och som jag menar på samma gång uttala de tankar Gillet efter moget öfvervägande fattat såsom sina.

DOMHERREN sätter sig vid spisen och vänder ryggen åt de andra.

Önskar utvalde att Jacques uttalar Gillets tankar?

JACQUES faller in.

Mina tankar, Domine!

DOMHERREN.

Sina tankar; lika godt?

JURGEN. GERHARD.

Ja!

DOMHERREN.

Vill min syster skriva upp hvad dessa män komma att tala!

CECILIA sätter sig vid bordet.

DOMHERREN.

Tala nu Murmästar Jacques! Vill I stå eller sitta?

JACQUES.

Jag står! Paus. — Får jag börja nu?

DOMHERREN.

Ja visst får I!

JACQUES ser på Gerhard.

Det är en tung börda för en son att tala om sin far, helst denna far icke i alla punkter uppfyller de kraf som på honom i författning af Murmästarålderman, det är, såsom hufvud i den stora kropp som kallas ett murargille — Paus — ställas.

Somliga äro födda till stenar, andra till hvalf, till murar, till takrösten, till gaflar, till takryttare! — Jag vill fasthålla den meningen att Hans Ålderman, den gamle, eller »Gamlen» som vi i dagligt tal kalla honom — jag vill erinra att jag talar icke i mitt namn — Hans Ålderman är för gammal och jag säger icke för mycket när jag säger: han duger inte! Torkar sig i pannan och ser på Gerhard.

Denna byggnad har stått stilla i tjugo år. Folket vill se den under tak; och det är folkets byggnad; folket har stora fordringar; folket vill ha en ny ålderman rent ut, jag kan inte gå omvägar, och jag säger rent ut! — Tiden fordrar en ny ålderman, men — märk det — en ålderman som förstår sin tid; tiden är en handlingens tid och därför fordrar den en handlingens man — framför allt: inga svärmare! Nej, en man som vet att teglet skall slås i nedan och inte i ny; en man, som inte går och stöper kalk i vintern, och vet, att man inte kan sätta Osmundsjern i blålera, en man som kan sköta folk, som kan aflöna, straffa, sätta af och ifrån, säga upp till aflyttning, med ett ord en handlingens man — framför allt: inga svärmare! Försjuncker i eftertanke.

Vi ha haft nog med svärmare; vi ha haft franska som behöfde 50 år för att svärma ihop en port; vi ha haft tyska, danska, alla möjliga slags svärmare. Men nu är det slut! Till Cecilia Har syster skrifvit?

DOMHERREN.

Har Mäster Jacques slutat?

JACQUES.

Jag har slutat!

DOMHERREN.

Nå, hvad ska vi göra nu?

JACQUES.

Vi ha ompröfningen qvar!

DOMHERREN.

Det är sant; den kommer litet bakefter, men det är nu så en gång! Vill Jacques stiga ut medan vi tala illa om honom, eller vill han stanna inne?

JACQUES.

Jag anhåller på Gillets vägnar att Domine icke sätter åsido formerna, ty formerna äro lifvet!

DOMHERREN.

Vill Mäster Jacques aflägsna sig på en stund — enligt formerna!

JACQUES går ut högtidligt.

Scen VII.

DE FÖRRE utom JACQUES.

DOMHERREN.

Det är de tre sedvanliga frågorna? Jag tror jag känner dem. Vill Gerhard svara rörande ombemälde Jacques, men uppriktigt och sanningsenligt — kom ihåg att han står och lyss utanför.

Primo: Älskar han sanningen?

GERHARD.

Ja!

DOMHERREN.

Secundo: Eger han full insigt i sin konst?

GERHARD.

Full insigt!

DOMHERREN.

Tertio: Är han den värdigaste?

GERHARD reser sig för att tala.

DOMHERREN.

Ja eller nej! Kort!

GERHARD.

Han är den värdigaste!

DOMHERREN.

Det är bra svaradt! Nästa! — Jurgen! Älskar han sanningen den der Jacques?

JURGEN.

Nej!

DOMHERREN.

Eger han insigt i sin konst?

JURGEN.

Han saknar all insigt i sin höga konst.

DOMHERREN.

Är han den värdigaste?

JURGEN.

Han är den ovärdigaste, men han hade parti för sig!

DOMHERREN.

Har min syster skrivit?

CECILIA.

Ja, Domine!

DOMHERREN.

Gör en sammanfattning af nämndens beslut och läs upp den sedan för de här männen.

CECILIA.

Jag kan inte sammanfatta så skilda saker som ja och nej, som svart och hvitt!

DOMHERREN.

Inte? — Försök! Säg hm! Säg grått! — Jag skall försöka! — Inkalla Jacques så att det blir ett slut på det här!

GERHARD går och öppnar dörren;
Jacques in.

Scen VIII.

DE FÖRRE. JACQUES.

DOMHERREN.

Är I böjd att höra nämndens ompröfning?

JACQUES.

Till Er tjenst, Domine!

DOMHERREN.

Nej, till Er! — Nämnden har efter, som jag förmodar, mogen pröfning stannat vid följande mening: Jacques älskar sanningen lika mycket som lögnen; Jacques eger och saknar all insigt i sin konst; Jacques är den värdigaste och ovärdigaste Gillet kunde träffa med sitt val! — Farväl!

JACQUES.

För sant, det vill jag kalla en ovärdig dom!

DOMHERREN.

I har fått den dom vi alla få; af den ena svart, af den andra hvitt.

JACQUES.

Jurgen, detta skall du icke ha gjort för intet!
— Skall detta stå att läsa i Gillets handlingar till evig tid?

DOMHERREN.

Jag tror icke något räcker till evig tid, men domen öfver död man varar rätt länge!

JACQUES.

Död och pina! Jag står vid målet, jag skall räcka ut handen att fatta kronan och jag får en halmkrans!

DOMHERREN.

Håll, Mäster! I står vid målet säger I! Hvilket är målet? Är det männe att I skall sitta i karmstol och ringa i klocka, är det att I skall regera några hundra arbetare? Vi tro att kyrkan är målet och I en liten obetydlig del af medlen!

En sak återstår: Är I beredd att aflägga ed på att I kännen hemligheten?

JACQUES bestört.

Hemligheten?

DOMHERREN.

Känner I kyrkans grundtal, de Albertinska sanningarne, på hvilka kyrkans plan hvilar och utom hvilkas kännedom I icke kunnen bygga?

JACQUES som observerar Gerhard.

Jag känner hemligheten.

DOMHERREN.

Svär det vid Sankt Lars och Sankt Erik!

JACQUES som förut.

Derom bjuda stadgarne intet.

DOMHERREN tar en bok från bordet.
 Stadgarne bjuda så! Läs!

JACQUES.
 Jag kan icke läsa Ert prent, det vet I!

DOMHERREN.
 Förlåt mig, jag glömde det.

JACQUES ser på Gerhard.
 Jag svär vid Sankt Lars och Sankt Erik!

DOMHERREN.
 Då helsar jag Er som ålderman i Sankt Lars
 Bygg-gille! Gå med Gud och var värdig det värf
 I tagit!

JACQUES.
 Jag tackar Er Domine, och ber Er icke frukta
 för det värfvet! Jag är visserligen ingen svärmare,
 men jag är en man, och regera folk kan jag, och
 I skall se, fast I icke tror det, att nu skall kyr-
 kan vara under tak i bräda rappet.

DOMHERREN.
 Det gläder mig att höra!

JACQUES.
 Det gläder Er icke!

DOMHERREN.
 I har hemliga grunder för att misstänka min
 sanningskärlek?

JACQUES.
 Jag har grund för att I icke vill mig väl! Men
 jag skall säga, att nu är det mig lika hvilket I gör,
 och jag gitter icke utröna om I är sanningskär
 eller ej.

DOMHERREN.

Det är väl! Våra vägar skiljas här till en tid! Icke så?

JACQUES sätter sig.

Jag stannar om mig lyster, och I visar icke ålderman på dörren! Gör I?

DOMHERREN.

Det gör jag icke, men jag lemnar gerna en dörr mellan oss ändå. Går mot venstra dörren.

Scen IX.

DE FÖRRE. HANS. DOMHERREN stannar.

Jacques stiger upp.

HANS med en runstaf i handen.

Guds fred Domine! Kall morgon. Frost på kålen i natt; kråkan ropar på Morsmessmorgon, betyder stark vinter.

DOMHERREN ser sig om.

Guds fred Ålderman. För all del sitt Mäster Jacques, sitt!

HANS.

Här är folk, ser jag! Är det inte Gerhard? Skuggar med handen för ögonen. Och Jurgen och Jacques? Hvad står nu på? Spinner man igen?

CECILIA fram.

Guds fred älskade fosterfar! Har du sofvit väl?

HANS.

Och flickan också! Hvad gör flickan här? Hvarför är du icke i dina sysslor? Slå dank det kan man, läsa i bok, och prenta och snacka. Skam i den, här blir skick någonsin. Slår med stafven i bordet.

Hvad gör folket här! Hvarför är icke folket i verk så här dags?

CECILIA *hviskar med Domherren.*

DOMHERREN.

Ålderman Hans!

HANS.

Tackar som frågar, Domine! Kry och rask på åttionde året. Träffade gossen Olof dernere; berättade om Gillesaker.

DOMHERREN.

Berättade han?

HANS.

Det är bemärkelsedag i dag, gode vänner! Se på stafven här: Morsmessan. Har jag icke skurit en pelare? Jo, jag ser den tydligt! Gode vänner: det är femtio år se'n — femtio, ja det är det, sedan jag reste första pelarn på venster hand i skeppet och därför förstår jag er goda mening. Olof berättade det, och jag tackar er. Tack skall I ha! Tack skall i ha!

Han trycker deras händer under allmän förvåning.

DOMHERREN.

Ålderman Hans! Det är en tung pligt jag går att uppfylla!

HANS *nickar förstånd och tack.*

DOMHERREN.

Vi ha' alla fått vårt värf att fylla, och vi måste fylla det för värfvets, icke för vår skull. Om vi aldrig låta detta ur sigte, alltid äro beredda att lemna vårt verk i kraftigare händer när vi tröttnat, då ha' vi först lefvat för det stora, för saken, icke för det lilla, för oss!

HANS nickar belåtet.

Tack, tack!

DOMHERREN.

I femtio år har I arbetat på detta Herrans hus; I har sett det stiga ur gruset; men det är icke ert verk, ty trenne slägten ha' före Er arbetat på samma sak och gått till den eviga ron, och deras namn äro glömda.

HANS förnöjd.

Bra, mycket bra!

DOMHERREN.

Jag måste säga Er hela sanningen. Gillet har efter långa strider kommit till den meningen att I behöfver hvila, och att edra krafter icke räcka till det tunga arbetet; kyrkan har stått stilla i tjugo år och folket fordrar att få se den uppe!

HANS som förut.

Tack! tack go' vänner!

DOMHERREN blir orolig.

Derför har Gillet sett sig om efter en yngre man som förenar skicklighet med kraft. Valet har fallit på er son. Han skall fullborda hvad I begynt och i honom skall I åter lefva upp och se ert verk gå till sin fullbordan. Detta är hvad jag haft att å dessa mäns vägnar säga och jag väntar nu blott att I bekräftar valet och ger den unge Ert gillande.

HANS stiger upp.

Domine, Nils Erici. Mina vänner! Det gläder mitt gamla hjerta att höra hvad I sagt; och jag tackar er alla samtliga för er välvilja och aktningsbetygelse, och det gläder mig så mycket mer som min gamle fiende, Jurgen — hvilken är den ende

af Er — ja, Domherrn förstås, men han var inte här då — Jurgen är den ende som kan minnas hvad som hände för femtio år sedan. Icke sant Jurgen?

JURGEN hotande.

Jag glömmer det aldrig, var viss på det.

HANS.

Tack skall du ha' gamle Jurgen, jag hade icke väntat det af dig, jag måste bekänna det. Det gläder mig, sade jag, att se att I ännu tron att Hans Älderman kan sätta både tak och torn på kyrkan och I tron icke vilse, ty än har han krafter att föra klockan i sina tio år — hvarför icke tjugo — värre har man skådat; och efter det är en bemärkelsedag, så skall väl också bli' fridag, och om I Domine och I gode vänner finnen lust att dricka en kanna med Älderman Hans, så ber jag er välkomna allesammans.

JACQUES har satt sig igen.

HANS.

Hvarför sitter pojken? Är han från vettet? Upp grönskålling när Älderman talar!

JACQUES upp.

HANS.

Är jag älderman eller är jag icke?

JACQUES.

I är så visst icke! Det är jag!

HANS.

Nå pojke skall du glömma det då! Se så! Lyss. Jag tyckte det ringde till frukost! — God morgon vackert och bullra lagom när I går ut i staden att förlusta Er! Farväl Domine och var välkommen! Går.

Scen X.

DE FÖRRE utom HANS.

DOMHERREN.

Hvad jag länge fruktat har inträffat; den gamle har äfven förlorat hörseln. Hvem skall meddela honom Gillets beslut?

JURGEN.

Jag skall skriva honom det.

JACQUES.

Han har dessvärre icke lärt på läsa.

GERHARD.

Jag skall teckna för honom.

DOMHERREN.

Nej! Låt honom gå sina sista steg på jorden i den tron att han ännu står på den höjd han genom sitt arbete och sina gåfvor kommit att intaga.

JURGEN.

Hvem vet genom hvilka gåfvor han kommit att intaga denna plats?

GERHARD.

Är detta en anklagelse så är den skamlig, då den anklagade är frånvarande och icke kan tala till sitt försvar.

DOMHERREN.

Behagar Gillet afhandla denna sak på en annan och lämpligare plats; vill Alderman Jacques taga sina vänner med sig och på tillständig ort fatta det beslut honom godt synes?

CECILIA.

Hvad du gör, broder, skona den gamle!

JACQUES.

Skona? Hvem talar om skona? Har han skonat någon? Har han skonat mig? Har han skonat dig? Har han icke trampat ner allt som kommit i hans väg? Nej, här skonas ingen! Nu har han trampat på min hjessa i 38 år, nu är det jag som trampar! Man har trott att jag varit spak och fromsinnad, därför att jag icke bromsat och knarrat, men man har vilsat sig. Här är jag, så här har man gjort mig, må man taga mig; man må icke tro sig få skörda fikon på tistlar man sjelf dragit upp! Gör inga miner, du Gerhard; jag behöfver icke gå i dina ledband längre; nu går jag sjelf. Öppna dörren för Jacques Älderman; farväl Domine. Till Jurgen och Gerhard som följa: Tre steg bakom, mästare, efter älderman. Går.

Scen XI.

DOMHERREN. CECILIA.

DOMHERREN slår upp fönstret.

Frisk luft! Oh! Elände och ynkedom. Stora ord och små gerningar. Dessa menniskor föra pesten med sig hvart de komma. Hvar och en arbetar för sig och ingen för det hela. Om det fans en enda rättfärdig bland dessa massor som myllra dernere i ruinerna; om det fans en som trodde! en enda!

CECILIA.

Det fins en, Domine!

DOMHERREN.

Min syster! Jag glömde att du var här. För-låt! Ja, det fins en! Skall jag nämna hans namn? Han heter Sten.

CECILIA.

Så är hans namn! Och därför att han är rättfärdig är han förföljd.

DOMHERREN.

Alldeles så! Hans hjerta är brinnande af nit och därför vill man släcka det.

CECILIA.

Hans hufvud är fullrustadt med klokheter och därför fruktar man och hatar honom, och man skall förr eller senare göra honom förderfvad. O! min käre Domine, jag går ibland och tror att . . . Nej det är syndigt . . .

Scen XII.

DE FÖRRE. STEN resklädd med rensel.

DOMHERREN.

Se der ha' vi svärmaren! Guds fred Sten — vi talade just om honom. Hvad har han nu för ärende?

STEN.

Guds fred och farväl, Domine, det är Stens ärende.

DOMHERREN.

Stanna syster Cecilia, det här låter som allvar. Får syster stanna?

STEN.

Gerna, gerna; hvarför skulle hon icke få det!

DOMHERREN.

Åh! man ser ungt folk ha' så mycket nycker för sig. Hvad betyder den der renseln; hvarför

har han käpp i handen; hvar har han varit i två dagar? Svvara mig på det.

STEN.

Jag vändar att jag vore död och jordad, att jag sluppe tänka om all den vanära och skam jag lidit. Han har skändat mig inför mina arbetare, han har sagt att jag var en oskicklig hund, han har tagit hammaren och passet ur handen på mig . . .

DOMHERREN.

Hvem?

STEM.

Det frågar I, herre? Fins det mer än en — förlåt jungfru Cecilia — den ondes mask, Jacques; som de nu hafva upphöjt till sin herre. O, det är en synd att tänka det!

DOMHERREN.

Sans, min vän! Har Jacques sagt, att Sten var okunnig?

STEN.

Det har han sagt.

DOMHERREN.

Det var en svår lögn! Sten är den skickligaste af Gillet; Sten var den värdigaste, därför blef han icke vald. Detta är nu saken.

STEN.

Säg icke så, herre; men om det var en gång så visst som hundra som han skymfat mig; sjelf kan han intet, men att se andras fel och förstora dem så de bli som hus, det kan han; tro mig, om jag står i mitt arbete och gör så rätt min sak som en kan, och Jacques kommer och ställer sig och ser på, så går det genast på sned, genast, och så

får han alltid sak på mig och då skall han kalla ihop hela laget och då pekar han på felet, visar hur stort det är, och så har han gjort i tre år, alltsen den gamle blef krasslig. Han har den lede i ögonen den karlen, men hans egna händer förmå intet. Han är som en ofruktsam qvinna som afundas andras barn och finner dem alla fula, han kan inte lyfta en sten, men han kan smutsa den. — Och nu skall den erkeskälmen, ja han är en skälm också — nu skall han taga hand om kyrkan och föra den till slut; men jag kan säga, att det är han icke mannen till; det är bara tornen kvar, men tro mig, det är värsta vägen fast den är kortast; han har fars skuldror att stiga på, det är sant, men man vet icke om de dödas skuldror äro att stiga på! Men det kommer icke mig vid, ty jag ernar icke se hur det skall gå; här har man trampat mig för sista gången och ingen skall se hur jag släpar mig fram som en vanför eller spetälsk; verlden är stor och när en är hemlös så är det lika godt hvar en lefver och dör.

DOMHERREN.

Det var mig en hel hoper, det der. Vill Sten svara mig, hvar han varit i två dagar?

CECILIA.

Sten lille, svara nu domherren.

STEN.

Jag har varit i Stenbrotten vid Lenna; han — har tagit ifrån mig passet och hammarn och skickat mig att bryta sten åt honom, och han, han skall bygga Herrans hus med sina orena händer! Vet I, vet I, jag tror stundom att det hvilar en förbannelse öfver denna byggnad; det måste ligga ett brott begrafvet, det måste!

DOMHERREN.

Jag fruktar att mina tankar ofta tagit samma väg; ett gammalt brott som gått igen, slägte efter slägte och nu synes vara nära att mogna ut. Sten ernar sig ut att vandra, det skall han icke göra om jag ber honom!

STEN.

Jag måste; jag kan icke lida detta längre, ty jag börjar mista all god tanke om mig sjelf; tänk icke, Domine, att högfärden regerar mig så, men jag kan aldrig tro att man skall ha' rätt gräfva ner sitt pund. När jag frågade honom om han trodde att jag skulle nyttja mitt vetande i mathe- sen och den hemliga vetenskapen vid arbeten i ett stenbrott, svarade han, att allt arbete är lika be- römligt, om det göres väl. Detta säger han, som aldrig i sitt lif gjort ett arbete, utan bara gått och domderat och mönstrat. Jag säger för sant att jag icke kan lida det längre, ty jag blir en dålig människa och det vill jag icke. Derfor reser jag!

DOMHERREN.

Cecilia, syster, bed honom stanna.

CECICIA.

Res icke ifrån oss, Sten!

STEN.

Jungfru Cecilia, hvad I der ber mig om kan jag icke villfara.

DOMHERREN.

Bed honom mera; jag kan icke säga, men jag vet att han måste stanna; jag kan icke hjälpa honom, jag kan endast gifva honom råd, — o! ja råd, att försöka vara ödmjuk, oaktadt jag vet att ödmjukheten här vid lag icke ens är rätt.

STEN.

Jag har öfvat ödmjukheten så länge, Domine, att jag finner den syndig — skam vare mig. Jag vet — det är stolta ord! att ingen har den stora insigten i byggnadens hemligheter och fundament så som jag fått dem; de ha' druckit bort, glömt bort de stora sanningarne och därför blir kyrkan aldrig färdig.

DOMHERREN.

Detta tror jag och vet, Sten, och han måste stanna. Bed honom Cecilia! Domherren för Cecilia fram till Sten, lyfter upp hennes armar och lägger dem om halsen på Sten. Bind honom syster, jag tror du kan det. Domherren går under följande scen först till fogeln och pratar, sedan börjar han städa i stora skåpet, derpå går han ut.

CECILIA.

Sten!

STEN.

Jungfru Cecilia?

CECILIA.

Har Sten ingen skyldighet att stanna; är Sten icke något litet orättfärdig då han säger att han är värnlös? Han är fader- och moderlös, det är han, men tror han icke att det fins en annan fader- och moderlös för hvilken han varit som mor och far och allt på jorden och som skulle bli mycket osällare än Sten någonsin kan bli', om han reste ifrån henne.

STEN.

Sten har aldrig vågat tro att det fans någon som skulle sakna honom om han gick så rätt in i mörka döden; han har trott att han var en förtappad varelse, ett utkastadt skarn, en hund, det har han trott, och har han någonsin trott annat

då har han varit lycklig och då har han velat kasta hammare och hacka och gå att fälla ved och bryta sten som en dagakarl eller ogerningsman, det har han velat.

CECILIA.

Hvarför vill icke Sten vara lycklig?

STEN.

Han törs icke.

CECILIA.

Hvarför vill Sten göra andra olyckliga?

Jubel och musik utanför på afstånd.

STEN sliter sig lös.

Hör, hör. De onde jubla öfver sin seger. Nej, jag måste bort, ut i verlden igen!

CECILIA.

Då gör I mig ondt Sten och . . .

STEN.

Jag vill göra mig ondt; jag kan icke lida detta; jag kan icke lida mig sjelf; o! att jag vore död; icke gitter jag blifva i denna staden, icke gitter jag färdas; mitt hufvud är mig så hett, mitt hjerta är mig så tungt. Men jag vill ut, ut! Hör mig, jungfru Cecilia. Det är mina sista ord. Jag vill orda lugnt nu; mitt blod lägger sig, jag vill andas saktare; blif icke vred på mig, det jag nu säger, det måste sägas. Sätt Er derborta bakom bordet så står jag här vid dörren, ty när jag sagt mitt ord så går jag. Cecilia, jungfru, min bästa fröjd, djupt har I lagt Er i mitt hjerta, jag djerfves för Er allena bekänna; illa har jag förmått ända mitt Ave eller läsa mitt Salve utan I kommer mig i

hågen, ja, i sjelfva messan kommer mig ert täckeliga anlete före och vårt kärliga umgänge!

I vet för sant, att jag icke mer får dröja här, förty går jag, ty min hjertans kärlek, min fröjd och mitt lif kan icke se till mig annat än som en syster till en broder. Hör! — I det land der jag lärde min konst, I vet det heter Provence, der ligger ett berg som kallas än denna dag för Mont Silence; det reser mot skyn sin snöiga topp, men i det berget finnes en hålväg, der stalp sig staplar på stalp; när herden mot qvällen drifver hem sin hjord, då bär han sina skor i handen att icke stearne skola gifva ljud och han binder mulen på sina kreatur att de icke måtte bryta tystnaden; om någon det gör är han dödens man, ty då störtar berget tillsammans och ger den osälle både graf och begängelse.

Dit vill jag gå en aftonstund och gifva berget min hemlighet; jag skall sätta jernnaglar i mina skor och koppardubbe i min staf, och glad skall jag vandra in i min graf ropande ut för berget, för skogen min hemlighet: Cecilia! Cecilia! Och när tallarne bägna och klippstalpen skälfva, då skall mitt hjerta i döden jubla: Cecilia! Cecilia! Vill gå.

CECILIA springer upp och kastar sig
om hans hals.

Sten! Sten! det är synd I talar! I har ju mig, allra käraste hjertans glädje, I har ju mig! Gå icke för Herrans namns och döds skull! Har I glömt S:t Barbara afton i Slottshagen, då jag sade Er hur kär I varen mig! Edert tal vill spränga mitt bröst med bedröfvelse och pina, när jag tänker jag skulle mista ert kärliga umgänge. Sten! min fröjd, min allra bästa amur. I har ju mig, I har ju mig!

STEN.

Jesus i himmelen, hvad säger I, jungfru.

CECILIA.

Allra käraste hjertans glädje, Gud gifve jag kunde utvisa dig mitt trofasta hjerta som med dig skall in i döden vara förenadt så länge jag lefver i denna osälla verlden, fast det än vore i fem-tusen år.

STEN.

Säg, säg om det: Säg »allra käraste hjerta!»

CECILIA.

Allra käraste hjerta!

STEN.

Säg: »Allra käraste glädje!»

CECILIA.

Allra käraste glädje!

STEN.

Hörden I det? I väggar och tak! Maria, Guds moder hörde du det? Cecilia! Cecilia! Jungfru, må jag kyssa eder hand?

CECILIA.

Det får I, Sten, mitt käraste hjerta.

STEN kysser henne på båda kinderna.

O förr må mitt hjerta sönderbrista och förflyga i så många stycken som jag såg löfven på trån i lunden än det skulle från dig kunna skiljas.

CECILIA.

O, hjertat flyger i mitt bröst, allra käraste! Tvifla aldrig om min trohet, så sant vår Moder och Sankt Brita hjälper skall jag in i döden vara trogen!

Jubelrop och musik utanför på afstånd.

Scen XIII.

DE FÖRRE utom DOMHERREN. CLAUS.
Sedan DOMHERREN.

CLAUS in genom fönstret.

Nej se, nej se, nej se! Aj, aj, aj! Hjelp! jag dör, jag dör.

In i rummet haltande, håller sig för hjertat.

CECILIA.

Hvad står på, Claus! är du sjuk?

CLAUS.

Jag dör, jag dör!

STEN.

Hvad är det för gyckel, Claus?

CLAUS.

Ja, jag dör inte nu, men längre fram om vi får lefva! Aj, aj, aj! En jordgumma, en jordgumma! Hitåt!

STEN.

Gyckla inte nu, Claus, utan säg hvad du har på tungan.

CLAUS.

Jag måste ha' en jordgumma. Jag träffade en råtta, en liten löjlig råtta dernere som skall till att föda ett berg. Vet Ni inte att — hvad heter han nu? Den store mannen — Jacob — Jacobus — nej, Jacques var det — Jacques har blifvit ålderman på unga dar och nu skall det bli' kyrka af. De ha börjat med en tunna Amsterdam N:o 4, det är den som skall göra't, tror ni mig inte? Jag håller två tunnor Rochelle mot en domkyrka att den ska' göra't. Men meneden? Meneden?

Den gör't inte. Men den gjorde fadren också. Tro mig: här osar brändt horn! Farväl så vackert! Kom väl aldrig och oroade. Var bara på genomfart; har så svårt att gå förbi andras fönster. Domherren in. Se der är far. Guds fred! Mened är inte barnsaker, det inte. Kommer farfar hem så tar väl fanen vid honom! — Gud välsigne Er, mina barn! Jag har så mycket förrättningar så jag kan inte stanna hos Er: alldeles omöjligt, be mig inte, det lönar inte mödan, nej för all del, nej; håll mig inte kvar! Jag kommer igen en annan gång när jag får bättre om tid. Farväl mina dufvor, farväl farsgubbe. Går.

STEN till domherren.

Har den stollen talat sant? Aflade han eden på den förlorade hemligheten?

DOMHERREN.

Ja, han gjorde det.

STEN.

Fädernas missgerning inpå barnen. Ve oss!

DOMHERREN.

Ve dem. Nu stannar Sten?

STEN.

O! jag var bunden med gullband och gyllentråd, men nu är jag ankrad med jernkedjor.

Scen XIV.

DE FÖRRE. GERHARD.

GERHARD.

Om förlof, Domine! Älderman sände mig att söka mästern Sten.

DOMHERREN.

Han är här.

STEN.

Hvad vill I mig?

GERHARD.

Svåra ärenden; mycket svåra ärenden. Och alltid fastnar litet hår på käppen som slår. Ålderman Jacques ber helsa att mästern Sten som förlupit sitt arbete och aktat för ringa att tjena vid Stenbrottet, en högst viktig befattning, är sitt mästernskap förlustig och att han numera kan räkna sig till gesällernas lag.

DOMHERREN.

Har I något vidare i den angelägenheten att förkunna?

GERHARD.

Nej, Ers Nåd.

DOMHERREN.

Helsa din herre och säg att gesäll Sten vet att lyda Gillets stadgar och skall göra sin pligt som en mästare.

GERHARD.

Jag skall framföra er helsning, Domine! Går.

Scen XV.

DE FÖRRE utom GERHARD.

STEN kastar sig ned och lägger sitt hufvud i knät på Cecilia som satt sig på bänken.

O, Maria, Moder, det blir för tungt.

CECILIA smeker hans hufvud.

Allra käraste hjerta.

STEN.

Säg om det! Eller jag blir förderfvad.

DOMHERREN.

Stig upp Sten; res dig, och bär högt ditt kors;
och hoppas och tro.

STEN.

Tror I än, Domine? Ser I icke hur hans brott
faller på mitt hufvud! Är det reson?

DOMHERREN.

Var ödmjuk Sten! ser du icke att Herrans
hand hvilat öfver dig; genom mycken bedröfvelse
skall du gå fram till seger, det är min tro.

STEN upp.

I tror det?

DOMHERREN.

Nu är måttet rågad, jag måste stryka det!
Det är den välsignade friden jag stått efter som gjort
all denna ofrid, nu må det vara slut! Han går till
pulpeten. Förlåt barn, jag har sjelf stått i skurarne
så länge att jag trodde mig ha' rätt att få sitta
vid spisen; men det lär väl knappast vara tillåtet
här i verlden. Detta bref, se det, har legat redo
länge; nu måste det gå. Han ropar i dörren: Martin!

Scen XVI.

DE FÖRRE. MARTIN.

DOMHERREN.

Broder Martin, du har ofta sagt mig att ditt
lif intet mera är värdt: vidhåller du din mening?

MARTIN.

Jag vidhåller, Ers Nåd!

DOMHERREN.

Du skulle sålunda icke mycket se på, om det gick åt litet förr?

MARTIN.

För ingen del, Ers Nåd!

DOMHERREN.

Vill du gå med detta brefvet till Roma?

MARTIN.

Det är lång väg, är det så, men lika väl det som att sitta i ett förgemak och vänta på döden.

DOMHERREN.

Du har två dagar på dig att rusta.

MARTIN.

Jag är redo i denna stund om så är.

DOMHERREN.

Har du inga angelägenheter att ordna, ingen att taga afsked af?

MARTIN.

Jag bär allt mitt med mig som den vise, och de mina har jag tagit afsked af för alltid, när jag läste den sista i jorden. Örlig är det i Tyskland och hela Europeen, men ingen tar mig.

DOMHERREN.

Nåväl, sök upp erkebiskop Henrik Carlsson i Rom, eller tag honom på vägen om han redan lemnat staden. Öfverräck detta bref och begif dig tillbaka med svar! Men gå icke lifvet ur dig ty det brådskar icke, eller hur, Sten?

STEN.

O! Domine!

DOMHERREN.

Hvad säger min syster?

CECILIA.

O! Domine!

DOMHERREN.

Farväl då, broder Martin! Pax Vobiscum,
in Nomine Sanctæ Trinitatis.

MARTIN.

Per secula seculorum. Amen. Går.

DOMHERREN går emellan Sten och Cecilia, leder dem en vid hvar hand: Sten genom fonddörren, Ceciliagenom venstra dörren.

Till Sten:

Tålmod!

Till Cecilia:

Och hopp!

Ridå.

ANDRA AKTEN.

Dagligstugan hos Jacques.

Fonden: dörr midt i; venster: bänk och en spinnrock; höger: skåp. Höger: spis, stolar, bord. Venster: en halftappa upp till Gillestugan: fönster; framför detsamma ett bord som skjuter ut i rummet; stolar. I högra hörnet en julgran. På spiskappan: muggar, stop, kannor af olika slag.

Scen I.

MARGARETHA ensam, sitter framför spisen, stickar på ett litet barnplagg och sjunger:

Tulu! Sofver han än?
Ja, ja, gör han så.
Björken blåser och lullan går,
Den lille han sofver i skogen.

OLOF in; klädd som stjernkungen med hvit skjorta, rödt skärp och krona. MARGARETHA gömmer hastigt stickningen.

OLOF.

God qväll, fru Margaretha. Jag kommer och gör Eder omak?

MARGARETHA.

Visst icke, min lilla vän. Du skall gå ut med stjernan ser jag!

OLOF.

Ja, men jag vet inte hur jag skall sätta den här kronan. Se så här eller så här?

MARGARETHA.

Jag skall hjälpa dig till rätta min lille dräng. Stå nu vackert stilla.

OLOF efter en paus under det Margaretha knyter om skärpet och ordnar med hans dräkt.

Jag vet någonting jag!

MARGARETHA.

Nej, säg, vet du någonting? Hvad vet du då?

OLOF.

Det vill jag inte säga.

MARGARETHA.

Åh! bevara mig, vill du inte säga?

OLOF.

Jo! om jag får någonting!

MARGARETHA.

Hvad skulle det kunna vara?

OLOF efter en paus.

Jag såg någonting i dag morse.

MARGARETHA.

Nej, såg du någonting? Stå stilla nu.

OLOF.

Jag såg Sten och Cecilia tillsammans.

MARGARETHA.

Nej, bevars, såg du det? Nå hvad sa' de?

OLOF.

De sa' ingenting, för de kysstes.

MARGARETHA.

Åh nej hvad du säger. — Så der nu är stjernkungen färdig.

OLOF.

Jag tycker att frun är vacker!

MARGARETHA.

Åh kära, tycker du? Nå ska' du inte tacka nu?

OLOF.

Tack, fru Margaretha!

MARGARETHA.

Nå hvad får jag då?

OLOF funderar.

MARGARETHA.

Kanske får jag en kyss?

OLOF.

Åh, Jesus, nej, nej!

Springer ut; möter Jacques i dörren.

Scen II.

JACQUES. MARGARETHA.

JACQUES missnöjd.

Har du icke gått än, Margaretha?

MARGARETHA.

Nej, min vän; jag ernar icke gå ut.

JACQUES.

Så ostadig du är! Än säger du så, än så.

MARGARETHA.

Säg inte så, gode Jacques, äfven om så är!

JACQUES.

Men du hade ju sagt att du skulle gå.

MARGARETHA.

Jag sade händelsevis att jag ämnade gå upp till Helvig i skymningen men jag lofvade ju aldrig dig att jag skulle göra det. Är jag dig i vägen?

JACQUES.

Nej för all del, hur kan du tro det? I vägen? Så sällsamt!

MARGARETHA.

Har du träffat den gamle?

JACQUES går oroligt på golvet.

Åh, ja! Gerhard och jag ha' arbetat med honom hela qvällen, men vi komma ingen vart; han har blifvit slösint och skumögd nu också, så att han icke kan fatta det allra ringaste.

MARGARETHA.

Lät honom då lefva i sin okunnighetsfrid och stör icke hans sista dagar. — Du är så orolig, Jacques; kom hit och sitt hos mig, skall jag lugna dig.

JACQUES.

Kan du se att jag är orolig, ja, det är den gamla oron som jagar mig; ibland är den ensam, ibland är den ett helt koppel. Sätter sig på en pall vid Margarethas fötter. Får jag sitta här; så; när jag är hos dig så försvinner den der som alltid går bakom min rygg.

MARGARETHA.

Hvem är det som går bakom din rygg, Jacques?

JACQUES.

Jag vet inte! men jag ser honom med nacken, och jag känner hur han skjuter fram mig, då jag inte vill.

MARGARETHA.

Är det Gerhard?

JACQUES.

Gerhard! Den! Du tror att han skjuter fram mig? Han! Det är så dumt snack, och jag vet nog fler som mena det! Men jag vill slippa höra det.

MARGARETHA stryker hans panna.

Sansa dig min vän; är det bra när jag stryker så här?

JACQUES.

Det känns så lugnt, så skönt, nu går han sin väg.

MARGARETHA fäller stickningen i golvet.

JACQUES tar upp stickningen.

Hvad är det? Ack! det är så många tankar som rinna på mig. — Jag blir glad och bedröfvad. — Är det inte underligt? Jag känner att jag skall älska ditt barn Margaretha, därför att det är ditt, men jag känner att jag skall hata det, därför att det är mitt ty jag lider icke mig sjelf.

MARGARETHA.

Du skall icke utsäga dina onda tankar, Jacques, ty det är att ge dem lif.

JACQUES.

Ack! min hjertans vän, det är som det vore en remna i mitt hufvud ur hvilken tankarne rinna ut med detsamma de komma.

MARGARETHA.

Hvarför skulle du kunna hata ditt barn? Det kan icke vara så.

JACQUES.

Jag tror det icke nu, men det föreföll mig så

nyss! När jag ser den lille som sträcker sina armar mot mig, då ler mitt sinne, men när jag ser honom vexa och bli stor som jag, då ser jag mig som en gammal man — alldeles som den gamle — undanskjuten, nedtrampad som gammalt gräs på ången om vintern.

MARGARETHA.

O! Jacques, så skall alltid den känna som lever i världen blott för sin skull!

JACQUES.

För hvilkens skull skall jag lefva om icke för min?

MARGARETHA.

För någras, för allas, min vän.

JACQUES.

Det kan jag icke!

MARGARETHA.

Och ändå måste du! Men det är ljuft att lefva för andra, och det är lätt. Säg mig en sak; får jag tala om Sten?

JACQUES springer upp.

Hvarför vill du tala om Sten? hvarför vilja alla menniskor tala om Sten? Sten är en djefvul som förföljer mig, och som jag hatar, han är en odåga som ingenting kan och som alla berömma. Tala icke om honom!

Jacques har gått till fönstret och gjort ett tecken utåt med handen.

MARGARETHA.

Jag fruktar du gjort Sten orätt.

JACQUES.

Död och pina! Der ha' vi det igen! Alla frukta att jag gjort det skarnet orätt; alla; du med! Är du med mina fiender också?

MARGARETHA upp.

Det frågar du Jacques! Dina fiender!

JACQUES ändrar sig.

Det menade jag icke; — jag återtär det; nå, låt det vara godt nu Margaretha! Hör på: jag hade tänkt be några till mig i afton, men jag trodde att du icke skulle tycka väl om det . . . och därför så får det vara!

MARGARETHA.

Hur kunde du tro det Jacques?

JACQUES.

Jag tror att jag sett på dig, att du inte tycker om när jag har folk hos mig.

MARGARETHA.

Du är så misstänksam mot mig; jag unnar dig så väl hvarje förnöjelse, det vet du, och för att visa dig det, skall jag genast gå och skicka bud till dem.

JACQUES.

Nej, vän, det skall du inte göra. Jag tror att de nog komma ändå.

MARGARETHA.

Du sade nyss att du för min skull inte bedt dem.

JACQUES.

Jag sade nyss: hvad är det för slag? Hvad sa' jag nyss? Du kanske menar att jag ljög nyss? ... Ja, jag vet att mina fiender säga att jag ljuger, jag vet det.

GERHARD in, öfverraskad.

JACQUES besvärad.

Scen III.

DE FÖRRE. GERHARD.

GERHARD.

God kväll i stugan, och godt slut på Julen.

JACQUES hemtar sig.

Det var rätt Gerhard att du helsade på när du gick förbi.

GERHARD.

Tack, tack: — Och husfrun är kry?

MARGARETHA.

Tack sjelf Gerhard.

Paus.

GERHARD.

Det är hvasst ute i kväll.

JACQUES.

Så: då få vi raska undan med murningen.

MARGARETHA som börjat klä' på sig.

Farväl Jacques för en stund, jag går upp till gamla Helvig och språkar.

JACQUES vänligt.

Lilla barn, skall du gå ut i kölden, så här dags?

MARGARETHA.

Åh! vargarne ta' inte bort mig! Ser du till att I fån något att muntra er med?

JACQUES hjälper henne med ytter
plaggen.

Du är så god Margaretha, du tänker alltid på andra du. — Gå inte ifrån oss.

MARGARETHA.

Kära Jacques, jag kommer snart igen; farväl Gerhard! Farväl!

JACQUES kysser hennes pelsärm.

Farväl Margaretha! — Säg att du icke är vred.

MARGARETHA.

Vred, Jacques? Då gick jag icke ifrån dig. Så der. Går.

Scen IV.

GERHARD. JACQUES.

JACQUES.

Hvarför såg du inte mitt tecken?

GERHARD.

Jag såg att I vinkade hit.

JACQUES.

Jag vinkade bort, gjorde jag! Du är en gammal trästock är du.

GERHARD.

Befaller I att vi öfvergå till handlingen? I är ju en handlingens man, eller hur?

JACQUES.

Jag vill tro det, fast du börjar få svårt att tro det.

GERHARD.

Går I in efter gillelådan eller skall jag?

JACQUES.

Sjelf är bäste dräng.

GERHARD.

Det är rätt sagdt. Vi öppna henne här ute.

JACQUES.

Jag har väl rätt att öppna henne då jag är
ålderman.

GERHARD.

Svärma inte ålderman, gå efter lådan bara.

JACQUES går upp för halftrappan;
vänder sig om då han kom-
mer halfvägs.

Kom inte med.

GERHARD.

Jag står ju stilla som en murkran.

JACQUES.

Jag tyckte du följde efter. Går in genom dörren.

GERHARD ensam, stunt spel.

JACQUES åter med lådan, ställer den
på bordet.

Här ligger Gillets hemlighet och i kraft af
min rätt tillegnar jag mig densamma.

GERHARD.

Handla, ålderman, tala inte så mycket!

JACQUES pröfvar en nyckel.

Det är inte den nyckeln!

GERHARD.

Någon annan har aldrig funnits! Torkar brillorna.

JACQUES.

Han ser så ålderdomlig ut den gamla kistan;
ser du sigillet med konung Waldemars bild?

GERHARD.

Vid Gud tror jag icke I svärmar.

JACQUES slår ett slag med handen
på lådan.

GERHARD.

Det låter ihåligt.

JACQUES.

Om icke hemligheten finnes der?

GERHARD.

Hvad mer? Då är I menedare.

JACQUES.

Menedare! Död och pina! Öppnar lådan.

GERHARD.

Tomt! Intet!

JACQUES.

Helvete!

GERHARD.

Menedare! Fy skammen! Det är svåra saker.

JACQUES.

Det var du som narrade mig att svära.

GERHARD sätter sig i karmstolen.

Hör du Jacques, min gosse, efter hvad som händt, så lära vi komma att stå på en annan fot med hvarann.

JACQUES.

Hvad pratar du?

GERHARD.

Tyst, pojke!

JACQUES.

Jag tror han är från vettet.

GERHARD.

Sch! — Ett ord i allra skönsta lugn; jag har gjort dig till ålderman, det vet du, jag kan också störta dig; det tror du icke. Du vet att Gillet är

allsmäktigt här i landet; ja, och att kungen intet förmår, utan endast Romerska stolen, och den lär intet göra. Men under Gillet står som dess grundmur folket; det är folket som rå om kyrkan. Godt. Vet du hvad folket säger?

JACQUES.

Hvad säger folket?

GERHARD.

Det säger ingenting än; men det hviskar. Det hviskar som när blåsten går genom vassvippen; men, när mäster kommer öfver mäster så får mäster skam.

JACQUES.

Låt folket skramla, munlädret är deras.

GERHARD.

Rif inte skinnet af gröten, min gosse; och tala vackert, så får du tala länge.

JACQUES.

Jag vill inte tala länge, men ett sant ord vill jag ha! Hvad har du för afsigter med mig? Hvad vill du mig? Hvart vill du föra mig? Hvarför står du emot min far? Hvarför står du emot Sten?

GERHARD.

Tror du, att jag vill dig väl för din skull, Sten ondt för Stens skull och så? Tror du att jag sysslar med Er för er skull? Kort och godt, efter du tycker om det: jag föddes ett svagt kräk så att jag icke kunde gå sjelf; därför har jag alltid sökt upp stora djur med starka ryggar och hållit dem i svansen; jag trodde du var lika stark som du var utan samvete; men jag misstog mig; därför släpper jag dig, men min grundsats den hål-

ler jag, och den kan jag uttrycka som så: »min kämpe den som vinner».

JACQUES.

Detta var således din gåta?

GERHARD.

Inte hela.

JACQUES.

Hvem tänker du nu hänga efter?

GERHARD.

Den starkare, som jag sa'; min kämpe som vinner, fanen må ha' den som tappar.

JACQUES.

Och om jag ännu kunde vinna?

GERHARD.

Då blef frågan litet invecklad.

JACQUES.

Om jag hade hemligheten i min hand?

GERHARD.

Det har du inte; var inte lådan tom?

JACQUES.

Nej! Det låg en pergamentsremsa i locket.

GERHARD.

Guds blod, hvad säger du, får jag se?

JACQUES gömmer pergamentet i sin barm.

När jetten har sett solen, månen och stjernorna i sin lomma, så skall du få se min hemlighet.

GERHARD.

Men du kan inte läsa den.

JACQUES.

Jag skall välja mig en vän som kan läsa.

GERHARD.

Akta dig för nya vänner, Jacques . . .

JACQUES.

Sant ord; de gamla behöfver jag icke frukta längre och man kan dansa med mindre käpp än en såstång.

GERHARD.

Du ger mig orlof då!

JACQUES.

Jag ger dig fanen! Res på dig när jag talar! Ser du nu är Jacques mästare öfver mästarn.

GERHARD.

Jacques!

JACQUES.

Ålderman! Mäster! Det är inte »snälle Jacques» nu längre, nej, Gerhard, jag bryter dig sönder som en gammal krycka och kastar dig på elden, det gör jag. Åh! det är som jag varit lytt och lam och kommit upp ur sängen! Så der! Slår igen lådan. Nu ligger hemligheten der så länge jag lefver. Gerhard, bär in lådan. Gerhard lyder.

Det bultar.

JACQUES.

Skynda dig.

GERHARD in med lådan medan Jacques håller för dörren.

Scen V.

DE FÖRRE. STEN.

JACQUES öppnar.

God qväll Sten. Välkommen! Stig på. Det

var godt Sten, att du kom. Gerhard, gå ner i källarn efter öl — Rostock n:o 2, tunnan till höger i svalen med röda strecket.

GERHARD lyfter upp en lucka på golvet och går ned.

JACQUES.

Sitt Sten! Jag ser några hos mig i qväll, och du kan gerna stanna om du har lust. Har Gerhard gått? Gerhard har stannat i trappan.

STEN.

Låt mig gå — Gerhard har svårt för trappan.

JACQUES.

Nej! Gerhard vill gå, han är så road af att gå i trappor, det är det bästa han vet. Sitt Sten!

GERHARD går ned i källaren.

JACQUES sätter sig i karmstolen vid bordändan; Sten vid andra ändan af bordet.

Det var artigt af dig att du kom.

STEN förblir tyst och försagd.

JACQUES.

Tänk hvad den Gerhard kan vara långsam af sig! — Nå! har kylan slagit sig?

STEN.

Jag tror den har gifvit sig.

JACQUES.

Såå! Då börja vi att mura igen i morgon.

STEN.

Att mura i vintern, nej håll, det går aldrig väl — det menar I icke.

JACQUES.

Hur sa' du? Jag tyckte du sa' »håll!»

STEN.

Jag menade att det har väl aldrig någon vågat mura om vintern.

JACQUES.

Nej, jag vill tro det; det har aldrig någon vågat, men nu skall någon våga det: jag tror att han heter Jacques som vågar.

GERHARD sätter fram kannor och krus.

JACQUES tar ett krus.

Gutår, Sten! Vi ska vara vänner, Sten, tag hit hand, jag vill dig vid min salighet inte något ondt. Gutår! De dricka. Är du ond på mig än, Sten? Du vet inte hur väl jag vill dig! Du är en sprakfåle, är du, som vill hoppa öfver skacklorna, jaa, säg inte nej, jag känner dig bättre än du sjelf; du vill ha' så brådtom, se, det skall gå undan, se, och därför går det på sned.

STEN.

Det säger I icke sant, har jag icke varit tålig, så som ingen kanske?

JACQUES.

Det tycker du, ja; men när jag för att pröfva dig, satt dig i stenbrottet, så löpte du din väg, gjorde du inte? Nå? Har jag inte gjort dig till mästare, en gång! — Gillet är allsmägtigt här i landet och bryr sig den och den om andra; men öfver Gillet står som en grundmur folket; och folket hviskar; vet du hvad folket hviskar?

STEN häpen.

Nej!

GERHARD ser förvånad på Jacques.

JACQUES.

Folket hviskar som blåsten i vassvippen! Vet du hvad folket hviskar?

STEN som förut.

Nej!

JACQUES dricker.

Nej, säger du! Du säger nej der du sitter! Sägar du icke nej? Hvad står Gerhard och lyss på? Ser du nu att du inte vet någonting! — Det fins folk, se, som tro att de veta allting, till och med andras hemligheter; men det göra de icke, de säga så bara . . . Han försjuncker i slösinne.

GERHARD halfhögt till Sten.

Slösint som fadren, tjufaktig som fadren; han har stulit hvartenda ord af mig som jag nyss sa' till honom.

STEN.

Är han drucken?

GERHARD.

Nej! det är bara svaghet! O så svagt, så svagt. Pekar på sin panna.

JACQUES hemtar sig.

Sten! Du skall vara ödmjuk så går det dig väl; du skall vara mjuk som vax, du måste bli mjuk; du gör ett dåligt arbete, kanske inte hela norra gafveln pekar ner i ån?

STEN.

Der sa' I ett sant ord; den gör så; men kom ihåg att jag murat efter eder afvägning; hade jag fått rådt mig sjelf och gjort som jag velat, så hade det stått rätt som en gran.

JACQUES.

Nej hör, nej hör! Släpp hund i smörträget
så vill han i med båda fötterna.

GERHARD.

Skäms pojke, och skyll inte på mästarn!

JACQUES.

Tyst Gerhard, jag kan tala sjelf.

Scen VI.

DE FÖRRE. JURGEN.

STEN.

I är orättfärdig, Jacques, det är en synd och en skam att höra hur I häcklar mitt och allas arbete då I sjelf är den okunnigaste af hela murarlaget; men det kommer en dag, då I skall umgälla allt ondt I gjort, det kommer en dag då I icke kan skramla längre med tomma ord och då spricker I.

JACQUES.

Hör på den fanen! Hör på den falska fanen!

STEN.

Ja! nu har jag klockat och därför må jag gala; I har svurit att I har hemligheten, men det har I svurit falskt!

JURGEN fattar Sten i armen.

Pojke, tänk på hvad du säger.

JACQUES reser sig och vill kasta kannan på Sten. Gerhard griper honom i armen och för honom ut.

Hör på den satan! Hör på honom.

GERHARD.

Frid, frid! Det är ölet go' vänner.

JACQUES.

Det är ölet! Gå hem och lägg dig killing, när du inte tål ditt krus.

JURGEN har ledd ut Sten.

Go' qväll i stugan!

JACQUES.

Tack sjelf, välbekomet! Tag en kanna på spisen mäster och sitt.

Scen VII.

DE FÖRRE. HANS inledd af CECILIA, som för honom till spisbänken der han blir sittande under hela nästa scen.

JACQUES.

Guds fred far! — Yxeskaft! Det tjenar stort att vara manerlig med honom!

CECILIA.

Jacques, Jacques! Du hopar hämd öfver ditt hufvud!

JACQUES.

Hvad säger hon, nådeliga! Håll munnen hon. Kom hit och bär upp öl ur källarn. Julen står inte längre än hon räcker. Hvad nytt eljest gamle Jurgen?

JURGEN.

Nytt! Hm! För oss gamla är ingenting nytt!

JACQUES.

Alltid fiendtlig och svår. Är det gamla torrvärken som är framme igen?

JURGEN.

Den tycks aldrig vilja ge sig!

GERHARD.

Åh! det går väl öfver med sju par spö.

JURGEN ser föraktligt på Gerhard.

Hm! Han är inte så galen som hufv'et är ludet.

JACQUES.

Der fick du ett hugg i bältet, Gerhard.

GERHARD.

Hå, hå! Det är ingen krok i ärtåkern.

JURGEN.

• Nej, det är sant, mycket sant, men rutit är snart rifvet sa' kär'ngen ref af sig örat.

JACQUES.

Nu blef du bet Gerhard! Tag igen på det, om du kan.

GERHARD.

Det kan jag inte. Dricker. Man kan inte ta' af grisen mer än skinnet.

Scen VIII.

DE FÖRRE. CLAUS.

JACQUES.

Se der ha' vi Claus — det var bra; nu få vi skämta.

CLAUS.

Vi? Det var närgånget sagdt.

JACQUES.

Nå förlåt då! Det blir väl du som får bestå

målron; lika godt, bara det blir något, ty här är inte lustigt. Cecilia, hvad skulle du hit med den gamle; förmå honom att gå hem, inte har han nöje här.

CECILIA.

Han säger att han vill vara i din närhet!

CLAUS.

Låt gubbstackarn vara, det är synd om honom, han kan ju inte göra ondt mer i den här verden. — Hvad är det ni vill höra godt folk? Vill ni höra hur erkebiskop Henrik håller sitt intåg i Rom och hur han blir mottagen af hans helighet; ett alldeles nytt upptåg som jag har hopgjort när jag sof middag nere hos mjölnarn andag-jul.

JACQUES.

Ja, det må vi höra.

CLAUS.

Nå så tyst på bänkarne, så börjar jag!

Upptåget.

CLAUS sätter sig grensle på en stol,
blåser fanfarer på sin piska.

Först kommer en trumpetare till häst. Rider på stolen fram på golfvet... som blåser appell, stora Upsala-appellen. Blåser. Så kommer en härold. Sitter af och marscherar med piskan. Så kommer fyra gråbröder. Faller ner och går på fyra. Så kommer erkebiskopens lifhäst, ledd vid stängen af första kammarherren. Leder stolen framåt golfvet. Och så: så kommer erkebiskopen åkande i karmen. Han tar spinnrocken och snurrar på hjulet. Nu ä' vi framme.

»God dag, god dag gamle Hinke! Wie gehts?»
säger helige fadren på romerska.

»Schön Gut, lieber Pabst», säger bispen på svenska.

»Nåå, hur har ni det deruppe i gamla Upsala?»

»Tackar nådigst som frågar — som si som så».

»Det är krassligt? Hvasa?»

»Mycket krassligt: svåra tider, gässen äter upp kornet, så det inte växer något öl.»

»Öl? Låt oss byta om samtalsämne: hur går det med körkan?»

»Det går nog så bra; vi bygga ända till sju alnar om året; men det håller inte; det är saltsjötegel, si, och det håller inte ihop, så vi får lof att lägga öl i murbruket, för jernet är så dyrt!»

»Hjelper det?»

»Det gör så fanen och inte».

»Hvad har ni för slags folk nu för tiden då?»
säger fadren.

»Stort och ståtligt folk; tre alnar och två tumnaglar!»

»Det är nog bra, men hvad duger de till?»
säger fadren.

»Har min son lycka, förstånd behöfver han inte: men nu vill jag på allernådigaste befallning lemna en redovisning på folket».

»Gå på du; — men raska undan; jag håller taffel för kejsaren i dag.»

»Det är inte dålig kost det? — Jo, först ha' vi gamle smedmästarn Jurgen; han är tre alnar och en pekfingersnagel, lider af rödt hår, och är gods-egare af torrverk; hvad han tänker, det vet ingen, för han säger alltid hvad han inte tänker.»

JACQUES och GERHARD skratta.

Bra! bra!

JURGEN.

Det var dumt.

CLAUS.

»Så ha' vi stenhuggaren Gerhard; det är en liten knatte med hår som en lummermatta och ben som ett par selpinnar. —»

JACQUES och JURGEN skratta.

Bra! bra!

GERHARD ruskar ogillande på hufvudet.

Nej! nej! nej!

CLAUS.

»— Hvad han tänker; det beror på omständigheterna: det är i alla fall en klok karl, ty han sträcker sig inte längre än täcket räcker, för han är rädd att visa tassarne.

JACQUES och JURGEN skratta.

Bra! bra!

GERHARD.

Nej! var qvickare, Claus!

CLAUS.

»Och så ha' vi Sten: svärmaren: —»

CECILIA stumt spel.

CLAUS.

»Han sitter helst på takåsen och tittar på moln och regn, han observerar alla himla-planeternas rörelser och ser tecken i solen, månen och stjernorna, och förvirrar han sig på jorden så går han i slottshagen; och då trampar han så tungt de arma jordkokorna, så att de sucka och säga: puss, puss, puss, puss!»

JACQUES och GERHARD.

Bra! bra!

CECILIA.

Det är inte sanning!

CLAUS.

»Men han uppger sig också ha' en högre kännedom om mathesen, physican och architecturam, och därför har han blifvit flyttad från mästarnes lag till gesällernas; och det är rätt åt honom.»

JACQUES, tvunget skratt.

CLAUS.

»Så ha' vi våran nya ålderman; vi har en gammal också, men han duger inte till annat än till likbjudare på sin egen begrafning. Men den nye, se, det är en karl som förstår sin tid — det är en handlingens man, men han är äfven en ordets man. Så här kan han tala ibland när han sätter till: 'Fanen i den; jag är en handlingens man Slår med piskan på bord och stolar — inga svärmare; inga svärmare; fanen i den, man skall veta kasta teglet i ny och inte i nedan och sätta osmundsjern i smör och inte i blålera. Det hviskar i vassvippen! Fanen i den, det gör det! Vet ni hvad det hviskar? hvasa? Vet ni icke hvad det hviskar? Hvasa? Ser ni att ni inte vet någonting! Inga svärmare! Jag är en handlingens man, jag är en handlingens man.' Han piskar möblerna.

JURGEN och GERHARD.

Bra! bra! bra!

CLAUS.

Då blir den helige fadren allvarsam och säger:
»Det är min man! Sådana ska' de vara!»

JACQUES.

Fy satan så dumt; tala om domherren nu!

CLAUS.

Nej det är inte slut än med ålderman! Då säger biskop Henrik: »Ers helighet låt oss tala allvarsamt». Claus tar af sig hättan, stryker håret ur pannan och lägger bort narrpiskan; derpå går han, under följande scen, fram till Jacques och tar honom i handen; för honom upp på golfvet utan att Jacques gör motstånd. Bispnen går fram till hans stol, fattar hans hand och för honom till fönstret.

»Ers helighet», säger bispnen, »se det der tornet, se på det, tornet på korset der; den som kastade ut planen till denna kyrka var en from man som fruktade Gud och icke lefde i denna verlden för sin lilla skull, utan för allas och för Herrans, men hans efterkommande voro ogudaktige män som lefde efter köttet och ville icke göra lagen; de följde sitt högmod och gingo fråh planen; de byggde för att vinna verldens lof och pris och derfor byggde de i synd, och derfor skall deras verk gå i grus så att inte en sten skall låtas på sten!»

JACQUES rycker sig lös.

Nej, nu blir det odrägligt — sluta nu.

CLAUS.

Då säger den helige fadren: »Du ljuger!» Men då svarar biskop Henrik: »Jag talar sanning! Hör på: Sista qvällen innan jag gaf mig på färd hit, gick jag upp i tornet — vet I hvad jag såg? alla tornets råttor tågade förbi nedför trapporna; kajorna skreko och flaxade och togo sina ägg och ungar med öfver till bondkyrkan. Jag stannade vid norra torngluggen och såg utåt gamla Upsala; men hur

jag stod hörde jag en röst tala under mig och i detsamma sjönko Upsala högar under fönsterkarmen och ett klack och ett knack och det lät som ett slagregn; jag blef förskräckt och fattade i räcket men släppte i detsamma min signetring; jag sökte den på golvet men fann den icke; följande morgon, just morgonen jag reste kom kaniken Martin och lemnade mig ringen; den hade fallit ner i hans stora messbok, i S:t Eriks kapell». Så sa' biskopen. — Vet ni hvad fadren svarade? »Det är lögn!» sa' han.

JACQUES.

Det var ett olidligt skämt, hur kan du komma fram med sådant tal; tag något lustigt! Se så!

CLAUS.

Hör nu gode herrar, var icke detta lustigt, så var det väl skammen: är det inte lustigt att tornet står kvar fast rättorna gått sin väg och kajorna flyttat! Det vore hund!

JACQUES.

Bry er inte om det der nu längre, det är ju slut; nu ska' vi komma till domherren; du har domherren kvar ännu!

CLAUS.

Ja Gud ske lof för att vi ha' honom kvar ännu!

JACQUES orolig.

Hvarför dricker ni inte? Tror ni det är förgift i ölet? Gutår!

GERHARD och JURGEN tiga och dricka icke.

JACQUES.

Hvad menade han med ringen som kaniken hittade i messboken?

GERHARD och JURGEN skratta.

CLAUS gnider sig på pannan.

JACQUES.

•Hvad skrattar I åt?

Scen IX.

DE FÖRRE. DOMHERREN.

JACQUES.

Se der kommer han sjelf; stig på Domine skall I höra ett lustigt skämt som Claus har hopgjort; det var min själ att komma i rätter tid.

DOMHERREN.

Det vore godt det, om jag kom i rätter tid; men skämt har jag icke tid att höra; här är allvarliga saker.

JACQUES.

Dem uppskjuta vi till morgondagen, Domine; stig fram och drick!

DOMHERREN.

Nej tack, ålderman, jag dricker icke, men jag vill säga några ord, prompt och på sak.

JACQUES.

Spela opp, så höra vi, men fort.

DOMHERREN.

Kapitlets kaniker och prebendater samt med stadens borgmästare, råd och bisittare, ha' sökt mig i dag och dervid anfört svåra beskyllningar mot Gillets ålderman.

JACQUES letar i sin ficka.

Bra! Nu få vi höra hvad man hviskar.

DOMHERREN.

Man hviskar icke längre, man talar högt!

JACQUES.

Tala högt då, så skall jag svara se'n.

DOMHERREN.

Jacques ålderman, nu får I höra, icke blott er skuld utan äfven er fars; ålderman Hans har gått från planen och en gång i ett öfvermodigt ögonblick fattat ett dåraktigt beslut. Det var vid ett festligt samqväm, som nu, jag mins det än, då han svor att hvalfvet skulle bära ett torn som skulle hänga i luften. Detta har han börjat och I har det fullbordat, men synemännen säga att hvalfvet har satt sig och att I har förderfvat icke allenast ert arbete utan femtio års arbete tillbaka. Hvad har I att svara derpå?

JACQUES.

Detta: superintendent och I mästare i Sanct Lars Gille; härmed vill jag, Jacques ålderman, göra kunnigt att i morgon Crastino Epiphaniæ vidtager arbetet på tornet, som befunnits vara otillräckligt i höjden, och skall spiran förlängas sju alnar uppåt.

DOMHERREN.

I är ifrån vettet.

JACQUES.

Man säger så: men jag svär att till Valborgsmessa skall spira och kors sitta på tornet, och i tornet skall stora klockan gå och kalla alla otrogna till fest, då Hans ålderman och hans son skola mottaga folkets pris för sina gerningar, och deras belackare skola lida smälek. Nu har jag sagt det! Svara mig på det!

DOMHERREN.

På dessa dina händelser, Jacques, kan endast himlen svara, och var viss, han skall det.

JACQUES.

Svärmare och kalumnianter, som kräla under fötterna och gnaga ens skosulor, hvad viljen I mot jetten som trampar er till mjöl; hvad ären I mot mig? Hvad veten I? Jo att rättorna gått utför trapporna och att kajorna flyttat! Är det bevis? — Nej, här är bevis — Här är testimonium! — Se på det! Här Domine, och slå dem i ansigtet som sagt att jag icke har hemligheten. Läs!

Han visar Domherren pergamentsremsan.

DOMHERREN eftertänksamt.

I besitter hemligheten. O! att I kunde begagna den!

JACQUES.

Ser I der, belackare och äreröfvare, jag har hemligheten; ho' kan mig nu förderfva; ser I der, att sanningen segrar ändock till slutet, fastän fienden står emot! Hvisken I! Hvad rör det mig hvad I hvisken! Sitter jag nu säker i stolen? Jag vill tro det!

DOMHERREN.

Farväl, Ålderman; förlåt att jag oroade.

JACQUES.

Skadar inte, oroa mig så mycket I behagar, det skall alltid vara mig en förnöjelse att se hur det skall gå till!

DOMHERREN går.

CLAUS.

Tillgif ers höghet att jag roade er, det var

verkligen icke mitt allvar! Förlåt, store herre, ursäkta!

JACQUES.

Stanna, Claus och var lustig!

CLAUS.

Ack! jag har så mycket förrättningar, det är alldeles ogörligt, store herre. Går.

JURGEN och GERHARD resa sig.

JACQUES.

Hvad, Leden, skolen I också gå?

JACQUES.

Det är sent älderman och jag måste hem.

GERHARD.

Förlåt, älderman, de mina vänta på mig.

JACQUES.

Hvad skall detta mena?

JURGEN.

Tack för i qväll! God natt!

GERHARD.

Tack för god fågnad och god natt!

JACQUES. *

Gå in i afgrunden med er då; afundsjuka består, I liden af att se hur det går en väl, men går det en illa, då samlens I som örnar kring åtel, för att glädjas åt förödelsen! Sådana vänner kan man vara utan; kom igen I, så skall det vara bom för dörren.

Scen X.

HANS och CECILIA. JACQUES.

JACQUES.

Hvarför sitter den gamle kvar? Hvad har han att beställa här?

CECILIA.

O! Jacques, det är din far.

JACQUES.

Det vet jag; men jag lider icke att se hur han går omkring och spökar; jag vill inte bli påmind om att det är han som har byggt kyrkan, att det är han som har gjort det, han som gjort det. Som om jag icke kunde göra något sjelf.

CECILIA.

Jacques, tänk en gång hur han var mäktig och stark, då du icke vågade svara honom ens.

JACQUES.

Om han kunde se nu, skulle han se tyrannens öde; ju högre, dess lägre! Det är underligt ändå; jag har aldrig vågat se nogare på hans ansigte, ty der har alltid suttit två eldkol och bränt; han ser ju icke så grym ut som förr, eller är det därför att jag icke fruktar honom mera?

HANS reser sig.

JACQUES ryggar oafsigtligt.

HANS.

Hvar är Jacques? Gif mig din hand! Farväl! Tack för i qväll!

JACQUES skakar hans hand.

Så mildt han låter! Stackars gamle far!

CECILIA.

Det är olyckan som gjort det!

JACQUES.

Det är då väl att det fins olyckor!

CECILIA.

Ja! Jacques, det är det; och glöm inte det när din kommer.

HANS och CECILIA gå.

Scen XI.

JACQUES ensam, sedan MARGARETHA.

JACQUES går ett par slag öfver golfvet, sätter sig sedan i karmstolen och gäspar, trummar med fingrarna på bordet och uttrycker sin ledsnad; spritter till och lyss; börjar hvissla, hvarmed han är sysselsatt då Margaretha kommer in.

JACQUES stiger upp, går emot henne vänligt och hjälper henne af med ytterplaggen.

God qväll, kära hustru!

MARGARETHA.

God qväll, min lille man, ha dina vänner redan lemnat dig?

JACQUES.

Vänner! Jo det är sköna vänner! — Se så det ser ut efter dem! Stolarne midt på golfvet, bordet som en sjö; och så ditt rena golf ser ut!

MARGARETHA.

Har det händt något ledsamt? Jacques; han ser inte glad ut!

JACQUES.

Glad? Det har jag aldrig varit!

MARGARETHA.

Hvad skall jag roa mitt stackars barn med då?

JACQUES.

Det är så långsamt denna qväll, så långsamt, långsamt!

MARGARETHA.

Skall jag tända gran så att det blir ljust!

JACQUES.

Nej, tänd inte mera ljus!

MARGARETHA.

Skall jag sjunga för dig, mitt stora barn, då.

JACQUES.

Ja, sjung min vän!

MARGARETHA.

Jag skall gå ut i köket och göra eld först till qvällen! Farväl på en stund! Går.

JACQUES ensam, tar ner runstafven från spisen, tar upp en knif och täljer.

Sju alnar till Valborgsmessan! Det blir bära eller brista! Jag sätter ett kors på stafven — det betyder döden — men — det kan också betyda — seger!

Ridå.

TREDJE AKTEN.

Gillesgården. Utanför Gillestugan.

Till höger: ett gammalt trähus (Gillestugan och Jacques' bostad) med fluster och träplanteringar framför; bänkar och bord; utanför fönsterna bikupor. Fonden: en låg mur med port som öppnar perspektiv till en gränd; längst bort takåsar, gaflar och ett kyrktorn; vid porten en hönsbur och en hundkoja. Till venster: huggna och ohuggna sandstensblock (baldakiner, figurer, ornament o. s. v.); längst bort en förfallen smedja.

Scen I.

JURGEN sitter på en bänk utanför smedjan.

GERHARD in.

GERHARD.

Se så, gubben Jurgen, ha' vi inte kommit fram till Valborgsmessan ändå; och tornet har vuxit sju alnar; och allting går lungt och väl, och skam fick du!

JURGEN.

Du skall säga vi; ty du var också med och häcklade i början.

GERHARD.

Ja, men jag erkände åtminstone hans förtjenster när de började skjuta upp! Det gjorde aldrig du.

JURGEN.

Gud nåde mig, det gjorde jag inte.

GERHARD fattar Jurgens arm och leder honom upp.

Hör du gamle Jurgen, kom hit. Ser du på den här sten? Du vet den skall sättas upp i sista hvalfvet för att åt tidernas tid bevara namnet på den store Jacques Ålderman. Här stå du och jag vid grafvens brädd och läsa. Hvad läsa vi? »Jacobus filius Joannis ipsemet fecit» — det är uttydt: »Jacques, Hans son, har sjelf gjort det!» Vi läsa ju så?

JURGEN.

Stolta ord i sanning, om de blott voro sanna!

GERHARD.

Det känns sällsamt för så gamla som vi att se hur den pojken som af oss lärt, hur han går fram med äran; men tycker icke du som jag, att vi ha' gjort kyrkan allihop; har inte du gjort jernet, har inte jag huggit stenen och folket har murat; hvad har Jacques gjort?

JURGEN.

Han har skräflat!

GERHARD.

Det förefaller mig som det skulle ligga sanning i dina ord!

JURGEN.

Du är afundsjuk, Gerhard, säg ut du!

GERHARD.

Jag! Hur skulle jag kunna vara det? Nej, men jag vill bara säga att det känns underligt; här, här uppåt venstra armhålan.

JURGEN.

Det är svårt att svälja.

GERHARD.

Nej! du skall förstå mig rätt! — Jag vill säga att ett fall som detta verkar nedslående på den som arbetat ärligt och sträfvat; det är med ett ord ett dåligt föredöme.

JURGEN.

Är det ett dåligt föredöme att förtjensten belönas?

GERHARD.

Äh! Förtjensten? Prat om förtjensten. Han hade aldrig haft sysslan om inte vår afund hade varit.

JURGEN.

Nå, nu börja vi blifva om ens! Derför är det bäst vi sluta; nu går jag in och putsar mig till festen. Farväl; få se hvad vi ha' för mening när vi råkas härnäst. Låt oss inte rosa dagen förrän vi sett aftonen.

Scen II.

GERHARD, sedan JACQUES.

GERHARD läser på stenen.

Jacobus . . . ipsemet — det betyder »jag sjelf». Sjelf! det låter bra, men jag sjelf det är ståtligt.

JACQUES in fort.

Gerhard! Har du varit ihop med Domherren?

GERHARD.

Om? När I befäller, så lyder Gerhard; det är känd sak.

JACQUES.

Lemna det der. — Vile han ge med sig?

GERHARD.

Omöjligt!

JACQUES.

Gerhard! Det återstår blott en sak! Vi måste bli vänner. Du skall få läsa hemligheten, ty jag måste veta den.

GERHARD.

Hvad gagn kan jag hafva af er hemlighet, som ändock eges af en tredje; det var oförsigtigt att gå och visa domherren.

JACQUES.

Den dårskapen är gjord, tala inte om den! — Vill du svärja vid det heligaste att icke röja hemligheten för någon?

GERHARD.

Vid Sanct Lars och Sanct Erik!

JACQUES.

Det räcker icke! Svär vid heliga lekamen!

GERHARD.

Jag svär vid heliga lekamen att icke yppa hemligheten för någon!

JACQUES.

Amen! — Läs! Han lemnar pergamentet till Gerhard.

GERHARD läser girigt, läser om igen för att prenta i minnet; återlemnar pergamentet till Jacques.

JACQUES.

Nå?

GERHARD.

Här ha' vi ett kors! Det synes nu, för det är rödt!

JACQUES.

Ja, det har jag sett också, men ett kors kan inte betyda någonting!

GERHARD.

Menar du det? Läser vidare tyst.

JACQUES.

Nå, hvad står der!

GERHARD.

Vänta nu! — Så der! Nu har jag det!

JACQUES.

Nå, hvad står der?

GERHARD.

Hvad der står? Min ed förbjuder mig, dessvärre, att yppa det.

JACQUES.

Död och pina! Förrädare!

GERHARD.

Har jag förrådt ett ord?

JACQUES.

Jag tror jag har att slåss mot den onde; vill du säga mig hvad der står?

GERHARD.

Nej! det kan jag icke. Om det varit vid Sanct Lars och Sanct Erik då, I vet. Men vid heliga lekamen, nej! Hör du Jacques, min gosse, vinden har åter vändt sig för mig och vi måste

tala med hvarandra på ett förståndigt sätt. Jag har stora afsigter med dig och därför kommer jag att lägga hand vid din uppdragelse.

JACQUES.

Säg mig då i den barmhertiges namn hvad du ämnar med mig?

GERHARD.

Det är just hvad jag skall gå och grunda på! Jag fruktar du numera inte duger mycket till! Jag släpper dig emellertid så länge för i dag; men spring inte längre än kedjan räcker och kom snällt när jag hvisslar på dig.

Scen III.

JACQUES ensam, sedan CLAUS.

JACQUES.

När man börjat med lögn, går man fram till brott; det är dit jag skulle komma, det är dit han har skjutit mig den osynlige som går bakom. En eller två — kostar lika mycket! Det skall ske förr eller senare.

CLAUS.

Guds frid store herre, hur står det till?

JACQUES.

Förträffligt! Jag känner mig lätt om hjertat som jag fyllt en stor pligt; blodet går som en vårflod, senorna spännas så att det knäpper i hvar led!

CLAUS.

Det var mycket rart på en gång!

JACQUES.

Det känns som om man dragit ut en tand som värkt. Hör på Claus, du som kan säga ett sant ord, blif min vän.

CLAUS.

Herre, jag har talat sant en gång i mitt lif, men det gör jag, fan i den, aldrig om.

JACQUES.

Hvarför inte det?

CLAUS.

Derför att jag inte blef trodd; låt oss ljuga i stället, så räcker vänskapen längre.

JACQUES.

Det är snack, du kan i alla händelser höra på medan jag går igenom det språk jag skall hålla i dag vid kyrkan!

CLAUS.

Det låter höra sig. Gå på, herre, så skall jag skolmästra Er; men jag blir sträng som en spannrem om I dummar Er; jag tål inte se, att någon faller mig i handtverket. Så; nu sätter jag mig på bocken der och så börjar I.

JACQUES.

Jag skall låtsas att du är en förnuftig människa, som förstår hvad en klok säger. — Nu börjar jag: — Jag —

CLAUS.

Jag sjelf, heter det! Vidare!

JACQUES.

Mina vänner.

CLAUS.

Mina vänner, heter det, det skall vara ton på »mina» annars kan man tro att andra också

ha' vänner! Fortsätt; men mera ledighet i högra hand, se på mig, så här!

JACQUES.

— Jag skulle —

CLAUS.

Jag? duger inte! När man skall tala till folket måste man tala om dem; så här:

»Godt folk, go' vänner; ni — man börjar tvärt med dem sjelfva — ni har alltid varit synnerligen utmärkta och förtjenstfulla i alla möjliga afseenden och därför kan jag icke annat än känna mig högst hedrad af ert beröm och era ärebetygelser som ha' kommit mig ovärdige till del». Så der har man dem på kroken och sen kan man linda dem om fingern som garn!

JACQUES.

Det ligger verkligen en gnista förnuft i dina ord.

CLAUS.

Hör man på! Man skall vara ohöflig mot folk så bli' de artiga.

JACQUES.

Om du tiger nu skall jag fortsätta.

CLAUS.

Nej, det behöfs inte! Jag har hört alldeles tillräckligt, alldeles — — be mig inte, det är omöjligt att höra mer, jag skulle bli' så förtjust så att jag inte fick sofva i natt.

JACQUES.

Allvarsamt! Tror du att det blir bra?

CLAUS.

O, Herre Skapare, är det allvarsamt? Nog visste jag att Osmundsjern går i blålera, men att

det gick i Er som var så tjockt! I är utomordentlig! Det är så att man kan få vattuskräck när man hör'et. — — Var det allvarsamt? Allvarsamt? Håll i mig! Jag dör! Hjelp! Faller i skratt.

JACQUES.

Hvad satan skrattar han åt?

CLAUS.

Gåsen går så länge i köket tills han fastnar på spettet. Bed Gud bevara ert förstånd, beskedlige herre, det här går aldrig, aldrig väl. Går.

Scen IV.

JACQUES. MARGARETHA från Gilleshuset.

Sist HELVIG.

JACQUES vekt.

Margaretha!

MARGARETHA.

Jag är här min älskade.

JACQUES.

Kom och sitt här.

MARGARETHA.

Hur är det? Är du icke glad?

JACQUES.

Nej, det kan jag icke skylla! Säg mig, säg mig, du som icke vill mig ondt, hvarför gläfsa alla åt mig, hvarför hugga de och skända mig?

MARGARETHA.

Det är afunden, min vän.

JACQUES.

Afunden? Ja, så är det! Men det är något

annat tillika. Man skrattar åt mig. Hvad är det?
Ser jag lustig ut?

MARGARETHA.

Det är illvilja, min vän, den följer alltid förtjensten.

JACQUES.

Jag har förtjenst alltså! Du anser mig vuxen mitt värf?

MARGARETHA.

Det har jag aldrig tviflat på!

JACQUES.

Hur mår min son?

MARGARETHA.

Han sofver redan och drömmer om —

JACQUES.

Hvad drömmer han om? Kanske om att han är stor och skall ärfva sin far; vackra drömmar; och kanske han drömmer att han inte kan vänta lifvet ur honom för att få hans syssla? Död och pina!

MARGARETHA.

Jacques, Jacques! Nu komma de stygga tankarne igen!

JACQUES.

Ja, ja! Drif bort dem då, du kan det!

HELVIG från Gillehuset åtföljd af två tjenare som bära
Gilletts banér.

MARGARETHA.

Ser du Jacques, der är ditt segertecken som skall bära vittne om dina fienders nederlag. Helvig och jag skola sätta det i stånd, ty det har stått och blifvit gammalt och söndrigt.

JACQUES försjunker.

HELVIG till tjenarne.

Gå varligt på trappan! Ack, Herre Jemine, jag har sett ett sådant elände i dag, gode vänner, just i en trappa. Kan I tänka, att våran Lisa gick och spillde i trapporna, och så glömde det skarnet att torka efter sig, så att då skaffarn Märten kom från torget, så slog han i kull och bröt armen af sig, rätt framför armbågen, så vi måste bära människan i ett kläde till hospitalet. Det är förskräckligt så mycket elände i världen; men det värsta var att det var högra armen! Och hans hustru och barn! Gud nåde de arma.

MARGARETHA.

Har han barn?

HELVIG.

Sju oförsörjda barn! Ja, det är som jag säger, att det är ett elände!

MARGARETHA.

Det var en svår olycka som vi måste söka hjälpa, men icke kan Domherren lemna dem på bar backe.

HELVIG.

Domherren! Han vill bara ha' frid, så får världen gå i kull! Hm! Jag vet det jag! — Men det var bara ett inte! Har ni inte hört hvad som hände hos mjölnarns i dag middags?

MARGARETHA.

Nej, kära Helvig, jag hör aldrig något, och jag har så mycket att tänka på sjelf.

HELVIG.

Ja, si sjelf. Det är det! Men den som inte

har något sjelf, den får lof att tänka på andra, den! Och ni sitter här och vet inte att mjölnarns Andreas mördat sin gamla mor?

JACQUES vaknar.

Mördat? Har han mördat? Hur gick det till? Berätta gamla Helvig! Berätta! Har inte Margaretha något att fägna Helvig med?

MARGARETHA.

Jo, kära vänner, jag skall gå in efter, så får jag kasta ett öga på gossen.

HELVIG.

Då väntar jag tills I kommer åter.

MARGARETHA.

Vänta inte på mig, Helvig, jag vill inte höra på sådana ohyggliga saker, för jag får inte sofva om natten.

HELVIG.

Som I vill, fru Margaretha, hvar och en tänker på sig, det är som jag säger. Till Jacques: I har ett våp till hustru.

JACQUES.

Hvad nu! Talar I illa om min hustru? Död och pina: hon ett våp? Ett känsligt sinne har hon; men i nöd och fara skullen I se: der står hon bättre bi än I och jag.

HELVIG.

Hå-hå, ja-ja. Älderman vet, att gamla Anna, mjölnarns Anders' mor, hade samlat en styfver som hon inte unnte sin son; utan hon låg och höll på den! Ja! Men Anders gick dräng och släpte som man får, när man är dräng!

JACQUES.

Fortare!

HELVIG.

Så gick han sta' och försåg sig på en flicka.
Och så ville han gifta sig . . .

JACQUES.

Mera! Mera!

HELVIG.

Och det kunde han inte få.

JACQUES.

Och så gick han och knäppte gumman?

HELVIG.

Hå! hå! inte så fort!

JACQUES.

Han »gaf» henne något då?

HELVIG.

Jag kommer inte ur fläcken på det här sät-
tet! — Han kom emellertid på, att han skulle göra
af med henne! — I dag middags gjorde han det,
och nu sitter han inne.

JACQUES.

Hur gjorde han då?

HELVIG.

Åh! det är förfärligt! Han slog henne med
köksyxan bak i nacken, så att bloden strömmade...

JACQUES.

Usch! Inte blod! inte blod! inte blod! Det
var otäckt! Bak i nacken sa' du?

HELVIG.

Bak i nacken!

MARGARETHA åter.

Har I slutat än?

JACQUES.

Kom min vän, vi ha slutat! Försjunker.

MARGARETHA som medfört förfriskningar.

Se här Helvig, håll till godo, men tala icke om några fasligheter.

HELVIG.

Tack kära, det skall jag visst inte.

Scen V.

DE FÖRRE. CHARLATAN med förevisningstafla och bord samt låda med handelsvaror. HELVIG och MARGARETHA sötta på banéret.

CHARLATAN.

En skön dag mina ädla herrar och fruar, behaga de köpa sköna saker som äro till god nytta för allting.

MARGARETHA.

Hvad har I då min snälle dräng?

CHARLATAN.

Jag är från Rostock, ädla dame och jag säljer kammar och speglar och kryddor af alla slag; jag har pulver som är godt för rogfubben och fulslag; pulver för tandvärk och hårmask, tinctura artemis och tinctura pro colica, radix sarsaparillæ som botar för magkrämpor och oleum manibus för ömma händer: och så har jag mercurium och hvitt som botar på möss och sorkar af allehanda slag.

JACQUES.

Har du merkurium?

CHARLATAN.

Ja, stränge herre!

JACQUES.

Botar det på råttor?

CHARLATAN.

Ja, ja då, ädle herre.

JACQUES.

Stora möss? Hur stora?

CHARLATAN.

Två, tre alnar, omtrent?

JACQUES.

Gif mig en dosa merkur! Till Margaretha: Vi ha'
fått råttor i källarn. Det var just bra han kom.
Till Charlatan: Hvad kostar det?

CHARLATAN.

Två pengar, ers nåd!

MARGARETHA.

Det var dyrt!

JACQUES.

Jag tycker det var billigt. Se här!

HELVIG.

Hvad har han för taflor att visa; är det nå-
gon olycka?

CHARLATAN.

Nej, hvarken brand eller flod, eller benbrott
eller så.

JACQUES.

Är det något mord?

CHARLATAN.

Nej; mordena gå icke mer; nu vill publikum ha' det glada; om det roar de ädla fruarna så skall jag låta se det Babels torn i sex sköna bilder!

JACQUES stiger upp.

MARGARETHA.

Går Jacques sin väg?

JACQUES.

Jag går in och rustar mig; skynda på med banéret; ni ha' icke långt kvar! Går.

CHARLATAN.

Behagar icke de ädla fruar handla något?

MARGARETHA.

Nej, min gode vän! Tack!

CHARLATAN.

Och icke se Babels torns sköna bilder?

HELVIG.

Nej, hör han! Han får gå sin väg nu! Så!

CHARLATAN.

Jag går, men jag kommer igen. Tack goda fruar! Jag skall skaffa dem en olycka till nästa gång eller kanske också ett mord. Hvem vet?

Scen VI.

MARGARETHA. HELVIG. Sedan STEN.

HELVIG.

Har jag inte hört den der rösten förr!

MARGARETHA.

Jag tyckte det också, den lät så bekant.

HELVIG.

Hör nu, fru Margaretha: — ta ett par stygn der i hörnet så äro vi färdiga. — I vet att jag inte går och bär fram som det heter, men det här är nu ett alldeles särskildt fall: I har allt en dugtig man.

MARGARETHA.

Han må vara hvilket som helst, för mig är han alltid den mitt hjerta valt.

HELVIG.

»För mig»; ja, der ha' vi det igen: I vet kanske att han har ovänner?

MARGARETHA.

Det tror jag han har som alla, och mer än andra därför att han är större.

HELVIG.

Ja-ja, ja-ja! I vet, att unge Sten skall upp och ringa?

MARGARETHA.

Jag vet att han blifvit hedrad med det uppdraget.

HELVIG.

Så säger I; vet I hvad folket säger?

MARGARETHA.

Folket! Alltid folket! Hvem är folket? Är det er vedkarl? Det är ju bara en? Och hvad betyder bara ens ord? Om han har hört det af folket så är det troligen af mjölkgumman; det är två; hvad betyder det?

HELVIG.

Ja, ja! det må vara så; emellertid säger man,

att Sten har fått den hedern, därför att Jacques inte vågar!

MARGARETHA.

Hvad säger I, vågar? Jacques icke våga?

HELVIG.

Ja! Förlåt nu kära, men det här var ett särskildt fall; man säger, att kyrkan skall vara så klent bygd att tornet inte tål att man ringer i det!

MARGARETHA.

Om man säger så, skall Jacques visa, att man ljuger. Han skall sjelf gå upp och ringa, det må gå sen som det vill.

HELVIG.

Inte så häftigt, kära fru, det står ju icke för lifvet.

MARGARETHA.

Icke för Er, men för oss! Nu har jag slutat; fäst ändarne på er sida, så går jag och söker min man och skam skall I få alla, ty min man är icke den som förnekar hvad han är skyldig.

HELVIG.

Min man, min!

MARGARETHA.

Ja, min käraste! Jag vet man förtalar och afundas honom; men jag skall säga Er att så godt hjerta som han har, har ingen, och så flitig och kunnig som han är, är ingen! Var han icke redan som ung den dugligaste af alla kamraterna; och blef han icke ålderman vid så unga år som ingen före honom.

HELVIG.

Ja han var väl ung!

MARGARETHA.

Det visar hur stora hans förtjenster voro; väl ung? Jag vet att I menar något bakom: men det skall jag försäkra att bättre son mot en far har aldrig funnits än han! Hur motsatte han sig icke Gillets oädla beslut att afsätta den gamle; arbetade han icke med all magt på att få ha' honom kvar, oaktadt han visste att han sjelf skulle få platsen! Och så kommer I och menar något ondt med era ord! I borde skämmas, gamla Helvig! Fy! Går.

HELVIG.

Ja-ja, ja-ja, ja! Svart är hvitt och hvitt är svart! Se det är kärleken.

Scen VII.

HELVIG. CECILIA.

HELVIG.

Nej, se min lilla pulla, hur mår hon?

CECILIA.

Tack, Helvig, godt!

HELVIG.

Det är inte alla som göra det.

CECILIA.

Hur så? Hvem är sjuk?

HELVIG.

Det är en ung herre som heter Sten och som är afundsjuk.

CECILIA.

Jag är ond på dig, Helvig, därför att du säger mina tankar.

HELVIG.

Får jag säga litet mera tankar?

CECILIA.

Nej tyst, för alla helgon.

HELVIG.

Akta Er för männen, de äro så falska, så falska!

CECILIA.

Sten är icke falsk!

HELVIG.

Det har jag icke sagt, men han är inte sanningskär. Har han icke gått och spridt ut att Jacques vore en odugling, och har icke Jacques med gerning bevisat att det var osant.

CECILIA.

Det förhåller sig så, tyvärr!

HELVIG.

Nå, och om han nu sagt att han har Er kär så fins ju ingen säkerhet att han håller tro och lofven.

CECILIA.

Nej, nej! Säg inte mer!

HELVIG.

Tacka I mig för att jag säger det. »Kärleken är blind», så det vet man. Om jag kunde fatta hvad det är hon kan se för vackert på den karlen? Har han inte så breda fötter som brödspadar?

CECILIA.

Gud hvad I säger, det har jag aldrig sett!

HELVIG.

Nej, se der ha vi det! Och inte har I då heller sett att han har svarta tänder?

CECILIA.

Jesus, nej bevara; har han?

HELVIG.

Och så'na öron, — stora som flugsmällor.

CECILIA.

Nej, håll, för barmhertighet! Tyst jag blir ond.

HELVIG.

Ja! bevars, det fins de som tycker att stora öron är vackert! Gerna för mig! Och hvad är det då för en karl? Hvad har han gjort? Slätt ingenting — bara häcklat!

CECILIA.

Fy skäms då, Helvig. I gör mig rätt olycklig!

HELVIG.

Jag! Åh, förlåt mig, så visst gör jag icke. Der kommer han sjelf. Pröfva på honom får I se. Håll vad att han inte kan öppna mun utan att skända den andre.

Scen VIII.

DE FÖRRE. STEN. Det skymmer på.

STEN antyder banéret.

Der är mitt kors som jag skall fästas på; den usle har ju befallt det så!

HELVIG.

Säg icke så om ålderman när jag hör det.

STEN.

Det har jag sagt så hela världen hört det!

HELVIG.

Deri gör han orätt! Hvad har han gjort för slag efter han är så styf? Har han byggt något kyrktorn kanske? Nej, men han kunde ha' gjort det bättre naturligtvis!

STEN.

O! hvad det är sant det I säger, det är så sant, så sant att jag vill gå och hänga mig.

HELVIG.

Jag vill tro det! Och var han nöjd med sin plats i lifvet, annars går det honom aldrig väl!

STEN.

Var I nöjd med er plats den gången I stod i köket och drog smuts?

HELVIG.

Jag skall säga honom att jag aldrig drog någon smuts — och om jag kommit mig upp sen, så visar det just att jag var född till något bättre än att stå i gårköket. När han kommer sig upp, så ska' vi tro att han var född till bättre, men nu när han går bakut, så tro vi inte det och det får han nådigst tillgifva oss! Pekar på banéret. Se der, är han färdig nu? Bär det med tålmod.

Går in i stugan.

Scen IX.

STEN. CECILIA.

STEN.

Hör du Cecilia! så säga de alla åt mig, men

för den ärelöse krypa de nu, ty han har lyckats! Det är samma hvad man lyckats i, skälmstycken, stöld, mord, mened, bara man lyckats. Lyckas! Ser du, det är hemligheten af lifvet!

CECILIA.

Du skall icke upprepa så ofta din ovilja mot Jacques, ty du ger folk rätt som säga att det är afundsjuka.

STEN.

Man har rätt om man säger det; jag är det, — han gör mig sämre för hvar dag.

CECILIA.

Sten, detta har du också sagt så många gånger att jag snart tror dig; låt oss därför icke svärma, utan tala om helt annat, om det som verkligen är: du har haft orätt mot Jacques, det får du lida för, och det får jag lida för, fast det vill jag icke tala om, och det gör dig samma; men låt det gamla vara och tänk på hvad som kommer! Du får icke vara ovän med Jacques längre, det är hans högtidsdag i dag; tåget skall strax sätta sig i gång och festen börjar; och du som skall bära fanan, du kommer till platsen i dina arbetskläder.

STEN.

I mina arbetskläder?

CECILIA.

Ja! du har ju kalk på skorna.

STEN.

Jag ser det nu först! Men säg det der och var vänlig ändå, Cecilia!

CECILIA.

Var jag ovänlig nu? Du är sällan så vänlig sjelf, men fordrar alltid att jag skall vara det!

STEN.

Hvad är det för en ny ton jag hör i din röst; här har varit någon och spelat på min giga.

CECILIA.

Om du har skulden sjelf, bör du bära den.

STEN.

Skulden?

CECILIA.

Ja, Sten, man måste erkänna sina fel, eljest kan ingen menniska lefva i den här verlden; och man kan också lägga bort dem för andra som man säger sig ha' kära!

STEN.

Underliga ord, fremmande ljud, nya vindar! Hvar är Cecilia, hvar är min hjertans allra käraste glädje? Borta! Förlorad! Är det hon som stod der nyss? Nej det är en annan! Man har skjuttit min Cecilia med trollskott och lemnat en bortbytt qvar.

CECILIA.

Sten skall tala förnuftigt, om jag skall höra på honom.

STEN.

Sten skall tala förnuftigt, då hans själ har gått ifrån honom och hans hjerta har dött.

CECILIA.

Jag gitter icke höra på honom mer. Gå nu och gör sig redo till festen. Går.

STEN gråter.

Scen X.

STEN. DOMHERREN. Det börjar blåsa.

DOMHERREN.

Sten! Gick hon ifrån dig?

STEN.

Hon gick! Har I bot för det också, I som botar allt.

DOMHERREN.

Det var en svår casus! Men låt höra: hvarför gick hon?

STEN.

Hon sade att det var kalk på skorna!

DOMHERREN.

På dina eller hennes? Derpå beror det, ty det är ett ovanligt fall.

STEN.

På mina!

DOMHERREN.

Väl! Då kommer hon igen, innan du får bort kalken.

STEN.

Säger I det; åh Gud jag trodde hon var borttrollad.

DOMHERREN.

Nå, hur kände du det?

STEN.

Åh, det var som att stå på en sten i hafvet.

DOMHERREN.

Det är godt att ha' känt det!

STEN.

Men hvarför gick hon så om hon kommer igen?

DOMHERREN.

Det fins onda — låt oss kalla dem menniskor — som gå omkring och så giftörter i våra själar.

Sten! du har känt allt osällt och du har gått igenom brinnande helvete med bara fötterna, finner du dig ödmjuk än?

STEN.

Nej, icke än, det är så underbart! I vet att jag hade ritat min plan och med mecanica och mätekunst bevisat att hans torn icke skulle stå, men att mitt skulle det; och I vet, att han lemnade mig den åter med hån och spe; tror I, när jag säger, att jag aldrig gått stoltare min väg än då jag gick ut från Gillet med mina prent i handen under det man kastade skratt och hånord efter mig; min kropp var ödmjuk, ty den var krossad och kröp som en mask utmed jorden, men min själ den reste sig som en springare och gick öfver deras nackar! Och det vet jag, att hvar gång I sagt, »du Sten är den kunnigaste, du skulle ha' gjort det i hans ställe.» Då kände jag mig ödmjuk. Så ödmjuk blir jag aldrig mer förr än jag kommer derhän.

DOMHERREN efter en paus.

Det är alldeles riktigt! — Se der ha' vi Jurgen och Gerhard.

Scen XI.

DE FÖRRE. JURGEN från smedjan. GERHARD
från venster. Blåsten tilltager.

GERHARD.

God qväll, Ers Nåd!

DOMHERREN.

God qväll sjelf! Det ser ut att bli' ett her-
rans väder!

GERHARD.

Det blåser riktigt farligt, och molnen gå rakt
mot vind.

JURGEN.

Det har man väl aldrig hört att det är farligt
när det blåser.

DOMHERREN.

Jag vet icke heller hvad Gerhard menar med
sitt farligt.

GERHARD.

Egentligen menade jag ingenting annat än att
man hört exempel på att qvarnvingar och skorstens-
pipor blåst ner och att taktegel och skyltar kom-
mit susande i luften och slagit ihjel folk.

JURGEN.

Har någon sett ålderman Jacques? Han borde
vara här nu innan det blir mörkt; arbetarne ha'
redan samlat sig på Kamphofvet.

GERHARD.

Det är att välja en olämplig tid då man väl-
jer skymningen för sådana här expeditioner!

JURGEN.

Ringverket kunde inte bli' färdigt förr, och i dag skulle det ske, för öfrigt tyckte älderman att det skulle ta' sig ut att se Valborgseldarne i sammanhang med tornklockans ringande.

DOMHERREN.

Det bör bli' en stor verkan. Se der är älderman.

Scen XII.

DE FÖRRE. JACQUES i stugudörren talar inåt.
Eldsken synes bakom fonden.

JACQUES.

Nej, Margaretha min hustru, det blåser storm; håll dig derinne hos barnet. Jag är snart åter, och då — —. God qväll domherre och mästare! Hvad är det? Elden är lös i Vaksala kyrka!

DOMHERREN.

Åh nej, det är Valborgselden, älderman, som skrämmer Er.

JACQUES.

Skrämmer mig? Skammen skrämmer icke Jacques Älderman, icke ens kalumnianter och bakdantare som tassla i mörkret. Jag vet, att man säger det jag icke vågar gå åstad sjelf och ringa och att jag vill skicka Sten i stället; nåväl, jag skall gå sjelf och ensam — ensam som jag alltid gått min väg, omgifven af fiender och afundsmän. Har någon af er lyckönskat mig på min segerdag, på min äras dag? Ingen! Pipor och trummor. Och tacka att I icke gjort det, ty jag skulle ha sparkat er som hundar och kattor de der kyssa den

hand som för piskan; ty jag har också ett hjerta i bröstet fastän I icke tror det. Framåt! Han fattar banéret. Med Sankt Lars, Sankt Erik och den heliga Jungfrun! Går.

GERHARD smyger efter.

STEN.

Vi ha' gjort honom orätt! Hörden I hur hans hjerta talade?

JURGEN.

Trodde han sjelf hvad han sade?

DOMHERREN.

Han trodde sjelf, ty hans goda engel talade; det var hennes egna ord, jag hörde dem nyss!

STEN.

Kunna de onda tala med englars tunga.

DOMHERREN.

Yngling, de onda kunna rycka fjädrar ur englars vingar; och de göra det!

Välsignelse öfver detta hus, välsignelse öfver denna goda qvinna! Och nu må Herrans dom gå i fullbordan; den skall det så visst som han styr sin verld; och så visst skall han nederslå det mäktiga och uppresa det som var förtrampadt. Ser I, himlen döljer sitt anlete af sorg och det ropar i norr och det ropar i söder: Rättvisa! — Icke hämd, Jurgen! Rättvisa! Men också barmhertighet. Går.

JURGEN och STEN följa.

Scen XIII.

Scenen tom. Stormen tilltar, dörren till smedjan ryckes upp af vinden och börjar slå; ljus tändes i Gillestugan. Tornklockan går samtidigt med att följande sjunges långt bakom scenen.

»Hej lusteligt att dansa!
Vi som andra.
Alla taga vi i ring,
Alla dansa vi ikring,
Ella står uppå hälla».

MARGARETHA och CECILIA från stugan.

CECILIA.

O! hvad jag ångrar mig; det är den gamla Helvigs fel! Tror du att han blir god igen!

MARGARETHA.

Ack ja, många gånger om!

Ringningen upphör hastigt; stormen tilltar; stentaflan faller ner från postamentet och krossas.

MARGARETHA.

Ser du honom deruppe?

CECILIA.

Nej! Jag ser honom icke! Hvilket fasan's väder! Hvad var det som skrällde der?

MARGARETHA.

Det var blott en stentafla!

CECILIA.

Det var Jacques minnestafla; se, Margaretha!

MARGARETHA.

Onda tecken; men han har dock ringt, han har vunnit på dem! Heliga jungfru!

Scen XIV.

DE FÖRRE. OLOF.

OLOF.

Fly! fly! fru Margaretha.

MARGARETHA.

Hvem är det?

OLOF.

Det är Olof. Fly! Tornet ramlar!

MARGARETHA.

Maria Guds moder! Hvad säger du? Har han icke ringt?

OLOF.

Nej! det var stormen som ringde med hela tornet! Fly! Det störtar öfver oss!

Ett dån som en åskknall; klockan skräller till; sången upplöses i ett anskri.

MARGARETHA.

Jacques! — Mitt barn!

CECILIA åt venster. OLOF med MARGARETHA in i stugan.

Ridå.

FJERDE AKTEN.

Gillestugan.

Långt bord midt på golfvat med stolar omkring; vid ena bordändan står klockan; derbredvid Gillets låda och välkomma; bordet är besatt med ölkannor omvirade med granris, en för hvar plats; två stora ljusstakar, ett krucifix och ett tinglas midt på bordet. Dörr i fonden; liten dörr till venster in till Jacques' bostad. Granris och löf på golfvat; löfruskor vid dörren. Till höger på en bock en löfsirad öltunna. På väggarne målade tapeter med scener ur helgonens lif. Bakom åldermannens stol banéret sönderslitet och med afbruten stång.

Scen I.

HELVIG, CECILIA beströ golfvat med granris.

HELVIG.

Fjorton pelare med takhvalf och allting och torn och klocka . . .

CECILIA.

Du såg när det skedde, Helvig?

HELVIG.

Det tror jag det, som stod i domherrens fönster; der var riktigt rart att stå och se . . . Vet I dammet stod som ur en skorsten.

CECILIA.

Och inte ett menniskolif spildes?

HELVIG.

Inte ett, kan man tänka sig; se något sådant har man inte upplefvat sedan pesten var i stan; men det var alltid det jag sa': går det här väl i längden så —; och sa' jag inte i förrgår åt hans hustru, den beskedliga stackarn, så här: när en har fått gult hår så vill en ha det krusadt. Förstår I hvad jag menade?

CECILIA.

Jag tror att jag förstår dig, Helvig. Men har du sett honom sedan dess.

HELVIG.

Ingen har sett en flick af honom; och hans stackars hustru tror att han ligger begrafven under murarne; men folket säger att de sett honom löpa utåt gårderna utanför kungsängen.

CECILIA.

Hvem skall bli älderman i dag nu vid Gillets sammankomst?

HELVIG.

Jo, det skall väl bli ett kif igen.

CECILIA.

Då blir det glädje för dig, gamla Helvig, som icke kan lefva utan att se andra kifvas.

HELVIG.

Hör nu på, hvad betyder det?

CECILIA.

Du gick och ställde till split mellan Sten och mig.

HELVIG.

Jag öppnade era ögon, unga vän, och sade
Er era egna tankar.

CECILIA.

Det är icke sant; du förvände min syn och
ingaf mig dina tankar — du är en hexa och om
du icke blir bränd så — icke blir du gammal hos
Domherren.

HELVIG.

Har jag gjort eder ondt — så förlåt mig!

CECILIA.

Kära Helvig, du har icke gjort oss ondt — —
jag har mött Sten sedan dess många gånger och
nu är det mycket bättre oss emellan än det nå-
gonsin varit, och det ha vi dig att tacka för. Salt
skall det vara fast det svider; samma hvem som
består. — Nej se, Helvig, så rart främmande: Jung-
fru Marias nyckelpiga.

Hon går till fönstret räcker ut handen och säger:

Jungfru Maria

Flyg östan, flyg vestan;

Flyg söder, flyg norr,

Flyg bort der min käresta bor!

Nu flög hon! Se —. Kastar en kyss ut genom fönstret.

Scen II.

DE FÖRRA. MARGARETHA från högra dörren.

MARGARETHA.

Har I hört något af honom än?

CECILIA.

Nej, men jag skickade bud nu! Ser på Mar-

garetha. Jacques menar du; förlåt Margaretha; jag har icke sett honom!

MARGARETHA.

Och Olof har icke kommit igen; och jag kan icke gå ifrån barnet för att söka honom! — Ve dem som hafva gjort honom detta. O, att ondskan och afunden skola hafva en sådan framfärd — detta har Jurgen gjort och Gerhard och Sten!

CECILIA.

Icke Sten!

MARGARETHA.

Derom kan du icke dömma, han är din svaghet!

CECILIA.

Lika litet som du om Jacques.

MARGARETHA.

Hur kan du nämna dessa tillsammans. Jacques har varit orättvis mot Sten, det erkänner jag! Men Jacques är kunnigare i konsten än Sten och Jacques är Jacques till först och till sist!

HELVIG.

Bit af den spiken som har tänder!

CECILIA.

Du tror Jacques om allt godt därför att han är god mot dig; det fins väl ingen som är så dålig att han intet har något godt i sig; men jag skall säga dig hvad folket menar om Jacques.

MARGARETHA.

Det gitter jag icke höra.

CECILIA.

Blif icke vred Margaretha, fränka, men du

måste höra det af mig, eller får du höra det af folket sjelft!

MARGARETHA.

Låt folket säga det sjelft, så skall jag svara dem, dig kan jag icke tala vid, ty du är utom dig!

CECILIA.

Vid alla helgon, du talar som en rasande! Älskade syster, hvar är ditt blida sinn och din stilla ro! Jag känner icke igen dig!

MARGARETHA.

Borta, borta, med honom; skaffa mig honom åter och du skall få säga allt!

Scen III.

DE FÖRRA. OLOF in häftigt.

MARGARETHA.

Du har funnit honom? svara!

OLOF.

Kära fru, jag har icke funnit honom; men folket är der och söker honom.

MARGARETHA.

Hvad vill folket honom? De vilja honom något illa! Låt dem komma om de tro att han flyr dem, jag skall svara dem och säga att de äro förda bakom ljuset.

Buller utanför.

OLOF.

Gå in till Er, fru, de komma! Jag hör dem i förstugan.

MARGARETHA.

Låt in dem!

HELVIG och CECILIA hålla Margaretha tillbaka.

MARGARETHA.

Se efter mitt barn!

OLOF.

Fru Margaretha, skona Er, I känner icke grändfolket när de äro yra.

MARGARETHA.

Jag vill känna dem! jag vill se de osynlige i ansigtet!

Buller. Dörren i fonden slås upp.

Scen IV.

DE FÖRRE. FOLKET.

MARGARETHA blidt.

Hvem söken I, gode vänner?

1:ste BORGAREN.

Ålderman Jacques.

MARGARETHA.

Hvad kunnen I vilja honom?

2:dre BORGAREN.

Folket fordrar rättvisa på menedaren.

MARGARETHA mildt.

Folket? I är icke folket! Du Bengt Vinskänk, du är icke folket, ty du beröfvar dig och andra deras förnuft med din dryckenskap! Och du Lasse Skomakare, du är väl icke så mån om att få en ny kyrka, du som aldrig besöker dem som redan finnas! Gå hem och sörj om din hustru och

dina barn! — Hvem är der bakom? Hindrik Barberare; du har mördat för många med din tunga för att folket skulle vilja begagna den till tolk för dess tankar! Du är icke folket!

FOLKET.

Hör på det!

MARGARETHA som förut.

Hvad viljen I?

3:dje BORGAREN.

Vi måste tala med åldermannen.

MARGARETHA.

Han är icke hemma, men när han kommer skall jag sända efter er.

1:ste BORGAREN.

Det var det jag sa'; byta ord med qvinnor!

2:dre BORGAREN.

Vi gå väl ut och passa honom i hörnet.

3:dje BORGAREN.

Vi ta väl honom ner vid qvarnspången!

De gå.

Scen V.

DE FÖRRE utom folket

OLOF på knä för Margaretha.

O, min fru, I är en stor qvinna som förtjenade en amur, sådan som Bertrand de Benzeville som gick igenom sju brinnande hus. — — O, min fru, bed mig gå till Turkland eller Persia och hemta en gren af det gyllene trädet — —

MARGARETHA utan att höra på Olof
går till högra dörren
och lyss.

Tyst! — — Han kommer!

OLOF upp.

HELVIG till Cecilia.

Hon tål icke höra om en olycka, men bära
en tycks hon kunna.

CECILIA till Helvig.

Stackars, stackars Margaretha.

MARGARETHA.

Nu är han på förstuvisten! — Jacques.

Hon störtar ut till venster.

HELVIG.

Den kärleken, ja den kärleken.

CECILIA vid dörren.

Så han ser ut! Se Helvig!

HELVIG.

Åh store Sankt Erik! och tar honom i famn
och kysser honom — och se, han böjer sig ned
öfver barnet och välsignar det! Han är säkert en
god människa i grunden.

CECILIA.

Det äro alla människor om man bara låter bli
att reta dem.

HELVIG.

Ja, det är just det!

Scen VI.

DE FÖRRE. JACQUES med vildt och förstördt utseende.

JACQUES.

Hvad gör qvinfolket här? Hvarför är det rustadt på det här sättet?

HELVIG.

Ack jo, nådige Älderman; Domherren har kallat Gillet till stämma i afton för att tala om — efter hvad som skett.

JACQUES.

Hvad är det att tala om, jag vill slippa höra något om den dåskapen. Han tappar i en kanna ur öltunnan och dricker flere omgångar under det han talar. Hvad står I gapar efter? Gå er väg.

CECILIA.

Hur är det med dig käre broder?

JACQUES.

Med mig? Makalöst! Hvarför skulle det inte det! har det hänt något som skulle kunna vålla något illa åt mitt befinnande? Gå ut qvinfolk och sköt ert.

CECILIA, HELVIG och OLOF gå.

Scen VII.

JACQUES. MARGARETHA.

JACQUES.

Jag var så törstig, så!

MARGARETHA.

Stackars min man, du har väl varit utan både mat och dryck.

JACQUES.

Hvad är det der för frågor; jag tål intet att du frågar mig.

MARGARETHA,

Förlåt, Jacques, men jag har varit så orolig.

JACQUES.

Orolig? Jag tror att fanken är ute! orolig! Hvad är I oroliga för? Har det händt något oroande? Jag vet inte att det händt något.

MARGARETHA.

Käre vän, får jag torka din panna och reda ditt hår; så att jag kan känna igen min vän.

JACQUES.

Du är så god, Margaretha! O, det känns så lugnt när du lägger handen på mitt hufvud. Vet du Margaretha, har du känt att blodet rinner som smält bly i kroppen, att det kyler uppe i hjessan och att man tycker det skulle bli bra först när man fått begå ett brott? Har du känt det?

MARGARETHA.

Nej, himlen bevara mig, det har jag aldrig.

JACQUES.

Jag tror att brottet växer i blodet som sot eller rost och att det aldrig blir väl för än det bryter ut; jag tror att man ärfver dessa känslor som man ärfver gäld. Har jag aldrig sagt, att jag ibland tror att far har begått något brott i sin ungdom, för hvilket han icke blifvit straffad?

MARGARETHA.

Nej för Guds namn det har du väl icke sagt.

JACQUES.

Men jag tror det; och det brottet var så stort att vi behöfde vara två man att försona det. — Nu kommer Gerhard, gå in till dig, mitt barn.

MARGARETHA,

Om jag fick stanna vid din sida, Jacques, skulle du icke ha ofrid!

JACQUES.

Hvad är det för snack; du kan väl inte gå och hänga mig i hälarne jemt och samt.

MARGARETHA.

Säg icke hårda ord, Jacques!

JACQUES.

Jag vill säga att jag är mannen och du qvinnan och derföre lyder du när jag säger: Gå.

MARGARETHA.

Det vet du att jag gör, men du skulle inte säga det; och att jag kommer när du behöfver mig, det vet du också. — Omfamna mig innan jag går!

JACQUES.

Det behöfs inte.

MARGARETHA.

O! Jacques! Jacques!

JACQUES.

Gå!

MARGARETHA går.

Scen VIII.

JACQUES. GERHARD in.

JACQUES.

Säg ingenting; jag vill ingenting veta annat än hvad jag frågar.

GERHARD.

Jag tänker icke säga något öfverflödigt.

JACQUES.

Håll tungan rätt i mun! Nu börjar jag! — Tror du att det fins någon möjlighet? Svara inte ännu! Tror du att någon nöjaktig förklaring —?

GERHARD.

Ja det tror jag. —

JACQUES.

Säg inte mer ännu! — Är den långt borta?

GERHARD.

Jag har den i hand.

JACQUES.

Ah!

GERHARD lägger ett tungt föremål, insvept i ett kläde, på bordet.

JACQUES.

Skulle den, som får bära hela ansvaret, kunna få låna den förklaringsgrunden, mot en vedergällning som fullt motsvarar föremålets värde?

GERHARD.

Det hänger på om innehafvaren af föremålet skulle kunna hafva fullt gagn af vedergällningen; får jag fråga: är det metall, eller är det kalfskinn med hemligheter på?

JACQUES.

Det är skinn; jag har funnit dem.

GERHARD.

Ingen har läst dem?

JACQUES.

Ingen!

GERHARD.

Se då på det der föremålet.

JACQUES öppnar byltet.

En jernstång! inte annat?

GERHARD.

Jo den är kallbräckt. Tänk nu noga! Om någon går och bygger, till exempel ett kyrktorn, så behöfver han ankarjern; om nu ankarjernen, vare sig af illvilja — eller okunnighet, smidas så att de icke kunna bära och så att tornet ramlar, — icke blir det byggmästarens fel. Blir det icke snarare smedens?

JACQUES.

Det blir snarare smedens, det är tydligt. — Det var Jurgen. Tack för det Gerhard! Nu skall du få min historia, så skall vi bli så goda vänner. — Tag den här ringen och gå till djeknen i Danmarks kyrka; jag sof der i natt, emedan jag inte ville vara hemma. Hos honom får du ett skrin som innesluter de dyrbara handlingarne. Men du måste vara der innan natten, ty eljest har han bränt upp alltsammans, enligt vår öfverenskommelse.

GERHARD.

Det var olägligt nog, ty jag ville gerna ha haft ett litet ord med i laget här.

JACQUES.

Ah, om du skyndar på, så kan du vara igen innan det blir slut; tag en häst med klöfsadel nere i gästgifvaregården, så går det ändå raskare; gör det du; men du skall ha ett krus öl först, Gerhard; min själ, du skall ha' ett krus öl, se så!

Tappar i en kanna och lägger Merkurium i.

GERHARD.

Ja, jag vet inte; ser du man måste ha' klara tankar då man skall ihop med stora saker.

JACQUES.

Åh, gamle Gerhard; ett krus godt öl har aldrig gjort något ondt.

GERHARD.

Säg inte det. — Dricker. Gutår och lycka till!

JACQUES.

Lycka till sjelf.

GERHARD.

Det var sött och godt!

JACQUES.

Välbekommet!

GERHARD.

Hör nu; tror du inte att den gamle går och håller på några hemligheter?

JACQUES.

Det lär väl icke vara alldeles säkert, men jag tror att alla skriftliga ligga hos djeknen i Danmarks kyrka!

GERHARD.

Det vore skada om Hans skulle öppna munnen en gång när man inte väntar.

JACQUES.

Menar du det? Menar du det?

GERHARD.

Ja, jag säger bara att det vore skada! God qväll nu och lycka till!

JACQUES.

God qväll, Gerhard! välbekomet! — Gå inte och försinka dig, så att du kommer för sent tillbaka.

Gerhard går.

Scen IX.

JACQUES. Sedan HANS.

JACQUES.

Nu börjar härfvan att reda sig; det var den ena råtten. Tittar i dosan. Hm! han åt upp för den andre också. Snafvar på källarluckan; lyfter upp den. Det är ju alldeles som en graf! Det fattas bara . . .

HANS in.

Är någon här?

JACQUES upp, tar ett ljus från bordet, går mot Hans; för honom vid handen fram på scenen der han släpper honom; sedan går han före med ljuset från venster till höger i afsigt att locka Hans, som följer ljuset, ner i källarn. Då Hans kommer till luckan stannar han.

HANS.

Nu stanna vi på vägen, Jacques, vid kanten af ett nytt brott.

JACQUES släpper ljuset.

Järtecken!

HANS.

Inga järtecken, nakna sanningen. Jag har hört och sett allt, och nu är jag straffad — kanske dock icke nog ännu, ty mitt brott var stort; jag sökte magten och äran, jag ville göra mitt namn stort och berömdt, och min släkt mächtig, och jag svor — som du — falskligen. I synd byggdes kyrkan och därför ligger den i grus som mitt lif och ditt. Din skuld är mindre än min, ty du blef gisslet och det var det hårdaste straff jag kunde få!

Förlåt mig, min son, om du kan; jag har sjelf uppryckt med roten alla din själs blomster därför att jag ville ha dig stark att stå som en ensam fur i stormen.

JACQUES.

Det är sant, jag står ensam, men jag kan icke vara så; du måste hjälpa mig, far, du måste ge mig de handlingarne som du håller dolda.

HANS.

O, hvad du är långt från sanningen än! Du tänker på att fortgå i brottet i stället för att böja dig.

JACQUES.

Du kan befria mig från brottet; om du ger mig hemligheten, så är jag icke — hvad det kallas, då man aflagt en ed på något som icke är.

HANS.

Jag har aldrig haft hemligheten!

JACQUES.

Det är icke sant!

HANS.

Du tror jag ljuger?

JACQUES.

Ah ja, den som svurit falskt kan också ljuga.

HANS.

Det är sant! Men i denna stund då domen sitter öfver dig och mig — omöjligt. Gillets låda var tom då jag mottog den!

JACQUES.

Du har störtat mig, säger du, och du vill icke rädda mig.

HANS.

Vänd om till det obemärkta, böj dig i arbete och ånger!

JACQUES.

Böja mig! Jag är född och uppfödd till herrskare.

HANS.

Till tyrann är du född, det är: till att trampa de svaga; herrskaren skyddar de svaga mot de mäktiga, det har du icke gjort. Böj dig! Ditt lif är icke bortkastadt såsom mitt är; du har halfva vägen kvar; begagna den! Och låt mig nu börja min vandring mot det okända, der äfven den som brutit kan få hoppas — på sitt straff och på försoning.

Han går mot fonden, möter Jurgen som kommer in.

Scen X.

DE FÖRRE. JURGEN.

HANS.

Jurgen! Du kommer i rättan tid att höra min bön.

JURGEN.

Hvad är detta! de blinde se, de döfve höra; är domens dag inne?

HANS.

Ja, domens dag är inne, och försoningens.

JURGEN.

Straff först, försoning sen.

HANS.

Kan du förlåta mig?

JURGEN.

Hur skulle det se ut? Tror du, att jag kan släcka den brand du underhållit och påbläst i femtio år? Tänk sjelf!

HANS.

Jag trängde undan dig den gången du skulle fram, jag slog ut grus och hindrade din växt då den skulle skjuta upp, jag vet det; men nu är du lyckligare än jag.

JURGEN.

Är jag lycklig? Min själ är som ett sår! Du vet icke du hvad afunden är att bära på; ett maskbo som icke kan rotas ut; dräp dem och det växer nya ur de andras lik!

HANS.

Du har ju hämden nu; trampa mig!

JURGEN.

Hämden! Hvad gagnar den ett förspildt lif?

HANS.

Det synes stundom för våra skumma blickar som om mera vigt låge på att det lides än hvem som lider.

JURGEN.

Och att det blir uträttadt, än hvem som uträttar det! O, den som kunde vara ödmjuk!

HANS.

Det vore lyckan sjelf!

JURGEN.

Om du hade kunnat krossa min själ, Hans, om du hade kunnat döda mitt högmod, så att jag vore ödmjuk i denna stund, då skulle jag fatta din hand och tacka dig och då hade du, om äfven mot din vilja, gjort en god gerning i ditt lif; och, Hans, det är våra goda gerningar som skola tala en gång, icke våra stora bedrifter!

HANS.

Nu fick jag icke ens göra det. — Farväl! Glöm mig så som mitt verk är glömdt! Stryk ut mig ur ditt minne så som mitt lif är utstruket. — Sök mig i Helgeands-hospitalet der jag är tjenande broder, om du känner behof af att förkrossa mig! — Farväl!

Går obemärkt ut under följande

Scen XI.

DE FÖRRE. DOMHERREN. STEN och tre
GESÄLLER.

DOMHERREN går fram och vänder ålder-
dermanstolen bakfram.

Förre ålderman Jacques af Sankt Lars-Gillet är anklagad.

JACQUES.

Anklagad? Ja, men ålderman kan endast dömas af hela Gillet; här fattas en mästare!

DOMHERREN.

Gerhard!

JURGEN.

Hvar är Gerhard?

STEN och GESÄLLERNA.

Gerhard!

DOMHERREN.

Anklagade kan hålla sitt försvar; domen skall nog komma! — Förre ålderman Jacques är anklagad att af öfvermod ha gått ifrån planen, att ha byggt tornet sju alnar högre än ämnadt var, att ha murat om vintern, och derigenom förderfvat icke allenast sitt utan äfven hela föregående slägtets arbete.

JACQUES.

Detta vållar icke mitt arbete utan detta har en orsak som ligger djupare begrafven. Han blottar jernstången som ligger på bordet. Jag anklagar Jurgen Smedsmästare att af ond vilja ha smidt dåliga ankarjern som han låtit mig bygga på.

ALLA sorla.

DOMHERREN.

Hvad svarar mäster Jurgen härpå?

JURGEN.

Jag svarar: fordom byggde man på mätekonsstens lagar, och hvalfven lyftes och slöto sig som knäppta händer mot himlen, nu gillrar man upp jetteliket med jordens refben; om gillret icke håller, icke är det trälens skuld, utan mästarens!

DOMHERREN.

Väl svaradt! — Jurgen har friat sig!

STEN och GESÄLLERNA.

Jurgen har friat sig!

DOMHERREN.

Förre ålderman Jacques är anklagad att ha besvurit Gillets hemlighet, utan att han egt den!

JACQUES.

Denna anklagelse jäfvar jag, då vittnen finnas att I, superintendent, sjelf erkänt, det jag egt hemligheten.

DOMHERREN.

Jacques, öppna Gillets låda!

JACQUES.

Ålderman mottager icke befallning om olagliga handlingar, och Gillets låda kan endast af en utom åldermannen öppnas!

DOMHERREN.

Och denne ende?

JACQUES.

Är den helige fadren sjelf, kom ihog det domherre.

DOMHERREN.

Då I erkännen det, så hören åldermän, mästare och gesäller! Öppnar ett pergament och läser: »Bonifacius den IX, Servus servorum, Papa, etcetera. På anmälan af superintendenten öfver Sankt Lars Bygg-gille i Upsala och på grund af de klagomål som år från år inlupit rörande det split och kif som snart i femtio år inom Gillet förekommit, förkunna vi härmed att Sankt Lars Gillet är upplöst och att hädanefter den heliga kyrkan sjelf tar hand om byggnaden. Romæ datum — feria ante Michaelem». Vill I öppna lådan?

JACQUES.

Jag vädjar! Än ett tag domherre! I har brutit mig på knä, men jag reser mig! Jag har hemligheten: mästare, gesäller! Ser I, här!

Han tager fram pergamentsremsan.

DOMHERREN.

Fria Er nu från bannet, menedare, och säg hemligheten!

STEN. JURGEN. GESÄLLER.

Säg den!

JACQUES.

Säg den? — Har jag den icke i handen?

DOMHERREN.

Jo, Jacques, men i hjertat har I aldrig haft den! — Och nu den sista anklagelsen. — I har förrådt Gillets hemlighet, och är så hemfallen åt bann och förvisning.

JACQUES.

Förrådt den? Jag som aldrig vetat den; nu högg I i sten, domherre!

DOMHERREN.

Hör, hans egna ord, han har aldrig vetat den! Hörden I?

JURGEN. STEN. GESÄLLERNA.

Ja, ja!

DOMHERREN.

Men vi veta den alla, Jacques, utom du; Gerhard har läst den och vi hafva icke låtit den blifva undangömd! Alla, alla, utom du!

JACQUES krossad.

Säg den då i Herrans namn och gör ett slut på mina qval!

DOMHERREN.

Sten skall säga den!

JURGEN. GESÄLLERNA.

Sten skall säga den!

DOMHERREN.

Alla veta den utom du, Jacques. — Sten, du svärmare som tror att det är anden som ger stenen lif och att kärleken är mer än klokskapen, kom fram! Det är dig vi behöfva, vi gamle här, som förhärdat våra sinnen, träd fram och säg dem hvarför kyrkan ramlade och hvarför hon stått som en krympling med afbrutna armar sträckta mot himlen utan att få ett svar. Säg dem hemligheten, att den må bli uppenbar, ty nu skall det ske och nu skall det sägas!

STEN.

Nådige domherre, de vackra tankar I yttrat om mig gör mig skamsen, men jag vill lyda Eder och tyda Gillets hemlighet så som jag fått den för mig.

Jacques Ålderman, du säger att hemligheten är borta, och du Jurgen menar att kyrkans grundplan är bortglömd. Tag fram din pergament, Jacques och betrakta den: — Du ser der ett kors. Der har du hemligheten. Om du varit med när grunden lades, skulle du ha sett huru grundläggarna lade sitt stenkors i jorden — det är den kristna kyrkans grundplan. Korset har grott i den helgade marken och vuxit, det ha vi sett — och det har skjutit stammar och slagit ut blad — men högst upp, närmast himlen, på hvarje tornspets och gafveltak har den gått i blom och se der blef en korsblomma. Förstår du än? Eller jag skall läsa

de rader den okände byggmästaren skrivit på din pergament:

»Du som bygger denna kyrka
Lita ej på egen styrka;
Bygg på korset: det är Tron!
Det är den som slagit bron
Öfver hvalfvens högsta krön;
Det är den som lyfter tornet
Och gör sjelfva leran skön,
Och den tömmer utur hornet
Fruktbarhet och rikedomar
Så att sjelfva stenen blommar.
Tron till sist och tron till först
Bygger bäst och bygger störst».

DOMHERREN.

Det var ju enkelt; för enkelt för dig, Jacques, ty det stora är enkelt och därför skall du icke fatta det. — Och nu, gesäller! Tag Gillets låda och bränn upp den, ty den egde icke hemligheten; tag klockan, som i afundens och hatets hand blott blef en ljudande malm; ryck tungan ur dess mun att den aldrig må sjunga om det som varit; och välkomman, kasta den i ån, att strömmen må tvätta af dess fläckar, sedan den vanhelgats af drycken-skapen! — Jacques! För din goda hustrus och ditt oskyldiga barns skull får du hvila under detta tak i natt, men i morgon när solen går upp skall du vara med ditt ur staden, ty detta hus skall jemnas med jorden, och med ditt namn skall icke ett barn döpas i detta stift på hundra år. — Sten! är du ödmjuk än?

STEN.

O, ja Domine!

DOMHERREN.

Hvem borgar för det?

ALLA med uppräckt händer.

Jag!

DOMHERREN.

Jag tror er! — Derför Sten, tag banéret, ty din hand är ren, bär det till den grushög i hvilken du skall inblåsa din svärmande ande, ty du skall bygga helgedomen ner ifrån korset upp till korset!

STEN tager banéret, går. DOMHERREN, GESÄLLERNA efter.

DOMHERREN.

Nej! Stannen! Än har Gillet en klenod kvar som vi måste sörja för: Cecilia, Gillets skyddsling! Hvem skall hafva henne?

ALLA utom Sten, Jacques och Cecilia.

Sten! Sten skall hafva henne!

DOMHERREN.

Är det så, Cecilia?

CECILIA.

O, Jesus Maria, jag förgås af blygsel!

Omfamning.

STEN.

Cecilia, allra käresta hjerta!

DOMHERREN tar dem med sig.

Nog!

Alla gå.

Scen XII.

JACQUES ensam, sedan GERHARD.

JACQUES torkar sig i pannan, faller i tankar en stund; går derpå bort till venstra dörren och lyss; sedan fram på scenen och betraktar bordet; sätter sig på en stol vid nedersta bordändan, faller i tankar; lägger hufvudet ner på bordet mellan armarne och gråter högljudt.

GERHARD in utan att se Jacques som är dold af de stora ljusstakarna, krucifixet, timglaset och blomsterqvastarne; går upp till öfre ändan af bordet, vänder karmstolen rätt och sätter sig.

JACQUES lyfter upp hufvudet och blir förskräckt, men kan icke säga något.

GERHARD.

Här skulle jag kunnat ha setat!

JACQUES för sig.

Han skulle ha kunnat; han sitter der icke.

Upp.

GERHARD skrämmd.

Hvem var der? Jacques! sitter du der nere vid bordändan? Hvad står på?

JACQUES betraktar honom med fasa.

GERHARD.

Hvarför stirrar du på mig?

JACQUES

Lefver du, eller är det din skugga?

GERHARD.

Det är bara min skugga, ty jag har ridit lifvet ur mig på gästgifvarens Alexander. Du är

en skälm, Jacques, det har jag alltid trott, men att du var så klipsk, det trodde jag inte.

JACQUES.

Hvad vill du säga?

GERHARD.

Inte hade djeknen sett något skrin, han hade inte sett dig en gång. Men nu, skall det inte börjas snart, så jag får komma i håll med att knäppa dig: jag skall min själ inte lägga fingerna emellan. — Hvarför kommer inte folket?

JACQUES.

Derför att de redan ha gått.

GERHARD.

Gått! Hvad är det? Här ser sköfladt ut; klockan? lådan?

JACQUES.

Det fins intet Gille mer.

GERHARD.

Jag kunde förstå det; upplöst? skingradt? Bref från helige fadren?

JACQUES.

Just så!

GERHARD.

Men det skall väl finnas en ålderman ändå?

JACQUES.

Han heter Sten.

GERHARD.

Död och pina! Och jag som inte fick vara med! Pojken ålderman! Åh, fy skammen! Hade jag bara varit här skulle jag ha bryggt åt honom.

JACQUES.

Det är för sent med det nu.

GERHARD.

Farväl, Jacques; tack skall du ha för godt sällskap; du skulle ha gått långt i världen om du icke haft falska vänner; du skulle ha hållit dig till mig så skulle vi ha arbetat tillsammans; pelsen var för stor åt dig. Men säg nu, känns det inte lättare sen du fick lägga af den?

JACQUES.

Jag vet inte om du hånar mig, men jag tycker att det är lättare, nu sen det är öfver.

GERHARD.

Ser du, ser du! Håll dig nu nere i dalbotten, der inte hatten blåser af dig. — Ett ord i hasten: Hör nu, hur var det med hemligheten? fick du reda på den?

JACQUES.

Inte var det någon hemlighet; det var ju bara ett gammalt ordstäf.

GERHARD.

Ja, så är det! Farväl nu emellertid. — Jag måste gå och bringa min hyllning åt den nye herrskaren.

Scen XIII.

JACQUES ensam, sedan CLAUS.

JACQUES går till venstra dörren och lyss.

CLAUS in.

Nå, hur har min store vän det?

JACQUES.

Hvem har skickat bud efter dig för att håna olyckan?

CLAUS.

Låt oss tala allvarsamt; det är icke någon olycka om en skälm blir hängd. — Men får jag se på dig! — Hvad är det? jag tror stora karlen har gråtit?

JACQUES.

Om du varit så olycklig som jag i ditt lif.

CLAUS.

Hur sa' du! Om jag varit. — Hör du, om du hade känt mig då jag tjente hos fogden i verlden — men det hör inte till den här historien. Jacques, tror du att man är lycklig då man går och slår andra; tror du inte att man träffar sig sjelf också? — Hvarför är du olyckligare än andra som misslyckats; hur många äro de som få lyckas här i verlden? Har inte jag misslyckats, har inte Jurgen misslyckats, har inte Hans, far din, Gerhard? — Tror du inte jag ämnade bli fogat jag en gång, men så kom jag inte längre än till stads-tjenare, för då gick jag och tog mig ett rus, och så var äran och embeten sin kos, och så fick jag bli en sådan här skinnare. — Res på dig, Jacques. Inte är det någon skam att ha kört i kull.

JACQUES.

Men, att ha begått ett brott!

CLAUS.

Ångra dig då, så går det väl öfver. Himlen är mycket barmhertigare än människorna, kära du; och brott som brott; mord kan ske på många sätt, utom med mercurium, och kan vara lika välment.

JACQUES.

Mercurium?

CLAUS.

Ja, det var honom väl unnadt, men det var nu bara kalkmjöl.

JACQUES.

Det var du Claus?

CLAUS.

Ja, lite Charlatan ibland.

JACQUES.

Nej, jag kan icke lefva efter detta.

CLAUS.

Kan icke du? — Jacques, när du ser hur hon, som ditt hjerta har kär, hur hon kan förlåta dig i oändlighet då du bär dig åt som en röfvare, och hon blott är en människa, kan du då icke tro att någon annan — också kan förlåta i oändlighet?

JACQUES.

Du talar så godt och förståndigt i dag.

CLAUS.

Det är därför att jag är lycklig, ty jag är fri!

JACQUES.

Fri?

CLAUS.

Jag har fått orlof af erkebiskopen.

Sång innanför:

Tulu! Sofver han än?

Ja, ja, gör han så.

Björken blåser och lullan går,

Den lille han sofver i skogen.

CLAUS.

Hör du, hör du?

JACQUES.

O, jag är så olycklig, mitt lif är förrunnet, förbi gagnlöst!

CLAUS.

Nej, Jacques, du har lidit för din fars missgärning, du har med ditt lif strukit ur hans skuldebok; är det för intet?

JACQUES.

Säger du? Men — ah, nu komma de igen — de som gå bakom mig och skjuta på! — Jesus, Maria!

CLAUS.

Äro de kvar än? Dem skall vi snart få bort!
Går åt venster.

JACQUES.

Nej! Kalla icke på henne! jag har stött henne från mig, hon kommer aldrig igen.

CLAUS.

Icke! O, du narr! — Hon kommer om du så trampade henne under dina fötter, hon kommer igen alltid och om igen!

JACQUES.

Säger du?

CLAUS.

Det fins bara en sak hon aldrig kan förlåta, men den är du fri från!

JACQUES.

Icke denna gången! Kan hon förlåta mig, då fins ännu förbarmande. — Men hon vet ingenting ännu, jag måste säga henne allt!

CLAUS.

Hon vet alltsammans, men ändå, ser du!

JACQUES.

O, jag ovärdige!

CLAUS öppnar dörren.

Fru Margaretha!

JACQUES skyndar bort till andra ändan af scenen.

Scen XIV.

DE FÖRRE. MARGARETHA.

MARGARETHA.

Jacques!

JACQUES stannar der han står.

MARGARETHA går fram och tar hans hand.

JACQUES på knä.

MARGARETHA.

Stig upp Jacques!

JACQUES.

Nej, Margaretha. Du skall först veta hur skuld-
belastad jag är!

MARGARETHA.

Det vet jag!

JACQUES.

Du skall veta att det är mitt fel allt och icke
deras.

MARGARETHA.

Äfven det vet jag!

JACQUES.

Och ändå?

MARGARETHA.

Ändå, Jacques, är du för mig detsamma du
alltid varit! Gör korstecknet på hans panna.

JACQUES.

O, nu flydde de onda andarne! Margaretha,
du har förlossat min själ!CLAUS bryter sönder piskan, kastar stumparne utåt golvet och
torkar sig i ögonen med mössan.

16
Ridå.

T 192

